

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»**

Цикл I, адаптаційно-ігровий (1–2 класи)

Цикл II, основний (3–4 класи)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма початкової школи (далі — Програма) науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» (далі — Проєкт) розроблена на виконання Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688), розпоряджень Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», від 13.12. 2017 р. № 903-р «Про затвердження плану заходів на 2017—2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», наказів Міністерства освіти і науки України від 02.11.2016 р. № 1319 «Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів» (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 16.01.2017 р. № 67), від 13.07.2017 р. № 1021 «Про організаційні питання запровадження Концепції Нової української школи у загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня», від 14.08.2017 р. № 1171 «Про завершення I етапу всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів», від 08.10.2019 р. № 1272 «Про затвердження типових навчальних програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти» та від 08.10.2019 р. № 1273 «Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти».

Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 33) Програма визначає:

- вимоги до дітей, які можуть розпочати навчання за цією Програмою;
- перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність, що презентовано в органічній єдності та взаємозв'язку концептуальних засад, цілей, змісту, методів, форм і засобів освітнього процесу в початковій школі Проєкту;
- загальний обсяг навчального навантаження учнів 1–4-х проєктних класів;
- очікувані результати навчання випускників 2-х і 4-х проєктних класів.

На основі Програми заклад загальної середньої освіти, який працює за Проєктом, може розробити власну освітню програму. Освітня програма закладу загальної середньої освіти, складена на основі цієї Програми, не вимагає окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти й погодження з органом управління освіти, якому підпорядковується заклад. Освітня програма набуває чинності після схвалення педагогічною радою та затвердження керівником закладу. Цю освітню програму заклад, який її використовує, оприлюднює на офіційному вебсайті.

Ураховуючи особливості регіону та індивідуальні освітні потреби учнів, педагогічна рада може ухвалити рішення про введення до освітньої програми закладу інших компонентів, які не передбачені Програмою, зокрема корекційно-розвивального складника для осіб з особливими освітніми потребами, індивідуалізованого складника для учнів, які з об'єктивних причин бажають здобути початкову освіту за дистанційною, екстернатною або сімейною (домашньою) формами здобуття освіти (Закон України «Про освіту», стаття 9), складника щодо організації освітнього процесу в позаурочний час, у режимі школи повного дня за умов відповідності чинному ДСанПіНу. Означені складники реалізуються в межах наявного фінансування або за рахунок інших коштів, не заборонених законодавством України.

Вимоги до дітей, які можуть розпочати навчання за Програмою

Зарахування учнів до проєктного класу відбувається відповідно до чинного законодавства на підставі заяв батьків або осіб, які їх замінюють.

Згідно із Законом України «Про освіту» початкова освіта в Проєкті розпочинається, як правило, із шести років. Діти, яким на 1 вересня поточного

навчального року виповнилося сім років, можуть навчатися в проєктних класах цього ж навчального року. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року не виповнилося шести років, можуть розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, якщо їм виповниться шість років до 1 грудня поточного року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти в Проєкті з іншого віку (Закон України «Про освіту», стаття 12).

До здобуття другого (основного) циклу початкової освіти в Проєкті допускаються переважно учні, які здобували початкову освіту на першому (адаптаційно-ігровому) циклі у 1–2-х класах Проєкту.

Перелік освітніх компонентів системи початкової освіти в Проєкті

Згідно із Законом України «Про освіту» початкова освіта в Проєкті як перший рівень повної загальної середньої освіти, що відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій, забезпечує, зокрема, наступність із дошкільним періодом і здатність дитини виконувати під керівництвом учителя прості завдання в типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері навчання, а також готовність дитини до навчання на наступному рівні (Закон України «Про освіту», стаття 10).

Цілями початкової освіти в Проєкті визнано всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості й допитливості. Зазначені цілі досягаються через модернізацію початкової освіти в Проєкті на засадах компетентнісного підходу, концептуальною метою якого є становлення учня як суб'єкта життєдіяльності завдяки сформованості системи взаємопов'язаних ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей. Компетентність трактуємо відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 1) як інтегровану якість особистості, що є динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей і визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Компетентнісна початкова освіта в Проєкті:

втілює в життя основні положення компетентнісного підходу та розпочинає процес формування в учнів молодшого шкільного віку ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей. Під ключовими розуміємо компетентності, що виявляються в здатності людини до ефективної життєдіяльності в усіх сферах людського буття; під загальнопредметними — компетентності, що допомагають особистості успішно опанувати предмети певної освітньої галузі; під предметними — компетентності, що забезпечують повноцінне засвоєння учнями змісту конкретних навчальних предметів. Як органічно взаємопов'язані складові будь-якої компетентності розглядаємо ставлення та цінності, знання; інтелектуальні та практичні вміння й навички (зокрема, такі наскрізні вміння, як читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, конструктивне керування емоціями, оцінювання ризиків, прийняття рішень, розв'язування проблем, здатність співпрацювати з іншими людьми). До ключових відносимо такі компетентності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математичну компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічну компетентність; інформаційно-комунікаційну компетентність; навчання протягом життя; громадянські та соціальні компетентності; культурну компетентність; підприємливість і фінансову грамотність (Закон України «Про освіту», статті 1, 12);

проєктується й реалізується на засадах особистісно-діяльнісного підходу як система, що функціонує та розвивається відповідно до основних положень парадигми особистісно зорієнтованої освіти й діяльнісного підходу, зокрема принципів гуманістичної, особистісної та діяльнісної спрямованості освіти;

розглядається як феномен, що функціонує та розвивається відповідно до принципів системного підходу, зокрема принципів органічної єдності педагогічної системи й середовища, цілеспрямованості, рівноважної відповідності,

оптимальності, зворотного зв'язку, єдності програмованого, рефлексивного та адаптивного видів управління тощо. Так, у Проєкті реалізується *системна модель формування в учнів ключових компетентностей*, що дозволяє повною мірою задіяти потенціал закладів загальної середньої освіти завдяки поєднанню предметно-тематичної, міжпредметної та виховної моделей. Зокрема, формування соціальної та громадянської компетентностей учнів 1–4-х проєктних класів відбувається під час ранкових зустрічей, на годинах спілкування, на заходах і заняттях у дитячих організаціях та клубах тощо (виховна модель), на уроках «Я пізнаю світ» (предметно-тематична модель, оскільки набуття учнями означених компетентностей належить до провідних цілей цього навчального предмета) та під час вивчення всіх інших дисциплін Типового навчального плану (міжпредметна модель, що реалізується через технологію ціннісного насичення кожного уроку).

Важливою складовою формування соціальної і громадянської компетентностей в учнів проєктних класів є ранкові зустрічі, які згідно з рекомендаціями Міністерства освіти і науки України проводяться на початку кожного навчального дня впродовж 15–20 хвилин. Оскільки Державними санітарними правилами та нормами влаштування, утримання закладів загальної освіти та організації навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01 встановлюється початок навчальних занять не раніше 8:00 (п. 9.10), то рекомендується розпочинати ранкові зустрічі о 8:10–8:15 за рішенням закладу загальної середньої освіти. Час на проведення ранкових зустрічей не обліковується в класних журналах, частково компенсує різницю в тривалості навчальних занять, решта якого компенсується роботою вчителя на перервах (лист Міністерства освіти і науки України №1/9-190 від 2.04.2018 року).

моделюється й упроваджується в освітній процес на засадах синергетичного підходу як нелінійна система відкритого типу, здатна до самоорганізації. Відкритість освіти виявляється в доцільності її розбудови на основі поєднання різних методологій і підходів, освітніх технологій і методик, а також їх компонентів; нелінійність — у необхідності конструювання освітньої системи як гнучкого багатоваріантного системного утворення з правом вибору суб'єктами

освітнього процесу одного / декількох варіантів його організації, зокрема й за індивідуальною освітньою траєкторією; здатність до самоорганізації — у переважанні технологій інтерактивного навчання, підвищенні ролі самоосвіти.

Зміст початкової освіти в Проєкті визначено відповідно до дидактичних основ конструювання змісту освіти. Згідно з *принципом відповідності змісту освіти формаційним і цивілізаційним тенденціям розвитку людства взагалі й українського суспільства зокрема* як вихідні розглядаємо положення постнекласичної парадигми освіти, у якій концептуальною освітньою метою визнано створення умов для самоактуалізації та творчої самореалізації особистості в складному нестабільному світі. Аксиологічними імперативами державної освітньої політики в постнекласичній парадигмі є поєднання технократизму з гуманістичними пріоритетами та культуроцентричністю, яка репрезентує типові риси культурної особистості: духовність, національну свідомість, культурну толерантність, позитивне мислення, емоційний інтелект тощо.

У зв'язку з вищезазначеним реалізація компетентнісної моделі освіти в Проєкті передбачає, з одного боку, упровадження *STEM-освіти* як провідного тренду модернізації національних освітніх систем, метою якої є підготовка фахівців у галузі *converging NBIC-технологій* — ядра 6-го технологічного укладу, а з іншого — формування в учнів соціальної, громадянської, державницької та культурної компетентностей, позитивного мислення й емоційного інтелекту.

Як концептуальні засади *STEM-освіти*, що реалізуються в Проєкті, визначаємо низку взаємопов'язаних положень.

1. STEM-освіта має бути неперервною: розпочинатися в дошкільному віці й тривати впродовж усього життя. Раннє залучення дитини до STEM-освіти не лише сприяє розвитку креативного мислення та формуванню дослідницької компетентності, а й поліпшує соціалізацію особистості, оскільки розвиває комунікативні компетентності під час роботи в команді.

2. STEM-освіта є «містком» між навчанням учнів / студентів та їхньою кар'єрою. За оцінками науковців, у майбутньому 9 із 10 найбільш затребуваних і високооплачуваних спеціальностей належатимуть до NBIC-сектора та

вимагатимуть від претендентів високого рівня сформованості міждисциплінарних компетентностей у галузі STEM-дисциплін.

3. Мета STEM-освіти в системі загальної середньої освіти — розвивати в учнів інтерес до навчальних предметів природничо-математичного циклу, а також формувати в них систему взаємопов'язаних компетентностей, зокрема концептуальної (розуміння природничо-наукових і математичних концепцій, операцій та відношень), стратегічної (здатність формулювати й розв'язувати наукові, технічні та технологічні проблеми), когнітивної (здатність логічно мислити, пояснювати, аргументувати, а також здатність до рефлексії), операційної (здатність охайно та точно виконувати операції), аксіологічної (здатність розглядати об'єкт як корисний одночасно зі здатністю вірити у власну ефективність).

4. Характерними для STEM-освіти в системі загальної середньої освіти є:

- фундаменталізація освіти, що виявляється в поглибленому вивченні предметів природничо-математичного циклу;
- інтегроване навчання за темами, а не за предметами, що здійснюється на засадах міждисциплінарного та проєктного підходів;
- навчання на основі власних відкриттів, спрямоване на формування в учнів дослідницької компетентності, опанування ними алгоритму розв'язання винахідницьких задач, інноваційної стратегії розробки проєктів;
- практична спрямованість навчання (на основі здобутих знань учні на уроках створюють прототипи / моделі реальних об'єктів, процесів або продукти сучасної індустрії);
- посилена увага до вивчення англійської мови, оскільки найбільш значущі наукові друковані та інтернет-ресурси публікуються саме цією мовою.

5. STEM-освіта може реалізовуватися як в урочний, так і в позаурочний час.

Найоптимальнішим є органічне поєднання обох підходів.

Згідно з принципом єдності *змістового та процесуально-діяльнісного (методи, форми, засоби освітнього процесу) компонентів освіти* й відповідно до основних положень Концепції «Нова українська школа», Законів України «Про

освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти в освітньому процесі 1–4-х проєктних класів реалізуються:

інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, зокрема кооперативне навчання, робота в парах або групах («Ажурна пилка», «Алфавіт», «Броунівський рух», «Дерево припущень», «Діалог», «Карусель», «Синтез думок», «Тонкі та товсті запитання», «Учитель», «Шість капелюхів» тощо); технологія навчання в грі; дискусія («Метод прес», «Обери позицію», «Парламентські слухання», «Ток-шоу» тощо); метод проєктів; тренінги (соціально-психологічні тренінги, тренінги особистісного зростання тощо), афірмації, що спрямовані на становлення учнів як суб'єктів життєдіяльності, патріотів України, активних членів громадянського суспільства, які сповідують традиційні й новітні демократичні цінності, ідеї позитивного мислення, а також здатні самостійно та критично мислити, працювати в команді, ефективно взаємодіяти з іншими людьми;

технологія STEM-освіти (навчання на основі власних відкриттів; проблемне навчання; запитальне навчання, розв'язання винахідницьких задач на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера тощо);

технологія раціонального читання, метою якої є формування в учнів таких наскрізних умінь, означених у Законі України «Про освіту» (стаття 12), як читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, а також спроможність опрацьовувати значний обсяг наукової та навчальної інформації за обмежений час. Сутність цієї технології полягає в системній роботі над формуванням в учнів: 1) технічної складової читання за допомогою комплексу спеціальних вправ, що спрямовані на підвищення темпу читання вголос і про себе, розширення обсягу симультанного сприйняття одиниць тексту й удосконалення процесів запам'ятовування; 2) здатності розуміти прочитане, критично осмислювати й оцінювати інформацію завдяки вправам «Ключові слова», «Питайлик», «Техніка аргументації»; 3) спроможності переказувати текст, виділяючи інформацію, яку необхідно запам'ятати, та раціонально запам'ятовувати її, висловлювати усно та письмово власну думку щодо прочитаного, обґрунтовуючи її, завдяки комплексу вправ, зокрема «Учитель», «Броунівський

рух», «Дебати»; 4) уміння створювати на основі прочитаного власні есе, тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-міркування;

технологія повного засвоєння навчальних одиниць, що ґрунтується на таксономії Б. Блума, теорії поетапного формування розумових дій П. Гальперіна, методиці інтервальних повторень Г. Еббінгауза;

технологія збагачення освітнього процесу, що ґрунтується на тріадній моделі збагачення Дж. Рензулі. Відповідно до цієї моделі в Проєкті передбачено систему заходів, спрямованих на створення умов для розвитку в учнів мотивації, креативності та інтелекту.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти формування в учнів проєктних класів ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей здійснюється за такими **освітніми галузями**:

1. Мовно-літературна освітня галузь.
2. Математична освітня галузь.
3. Природнича освітня галузь.
4. Технологічна освітня галузь.
5. Інформатична освітня галузь.
6. Соціальна і здоров'язберезувальна освітня галузь.
7. Громадянська та історична освітня галузь.
8. Мистецька освітня галузь.
9. Фізкультурна освітня галузь.

Для кожної з наведених освітніх галузей визначено мету, обов'язкові й очікувані результати I-го та II-го циклів початкової освіти, а також пропонований зміст.

Загальний обсяг навчального навантаження учнів 1–4 проєктних класів визначено відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, за якими гранично допустиме тижневе навантаження учнів за класами становить: 1 клас — 20 год/тижд.; 2 клас — 22 год/тижд.; 3 клас — 23 год/тижд.; 4 клас — 23 год/тижд.

Очікувані результати навчання випускників 2-х і 4-х проєктних класів у повному обсязі реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів молодшого шкільного віку після першого (адаптаційно-ігрового) та другого

(основного) циклів початкової освіти, що визначені Державним стандартом початкової освіти.

Установлення ступеня досягнення *учнями 1–2-х проєктних класів* обов'язкових результатів навчання здійснюється відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України від 10.08.2018 № 924 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі» та від 27.08.2019 № 1154 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу».

Оцінювання результатів навчання та особистих досягнень учнів 1–2-х проєктних класів має формувальний характер, здійснюється вербально та передбачає активне залучення здобувачів освіти до самоконтролю й самооцінювання. Воно має на меті:

- супроводжувати навчальний поступ учнів;
- вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання;
- вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;
- аналізувати хід реалізації освітньої програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб учнів;
- підтримувати бажання навчатися та прагнути максимально можливих результатів;
- запобігати побоюванням помилитися;
- плекати впевненість у власних можливостях і здібностях;
- виховувати ціннісні якості особистості.

У 1-му класі передбачено формувальне і підсумкове оцінювання. Останнє здійснюється лише в кінці навчального року та має на меті визначення освітніх завдань для реалізації індивідуального підходу до дитини в процесі подальшого навчання. Облік результатів підсумкового оцінювання фіксується вчителем у свідоцтві досягнень.

Навчальні досягнення учнів других класів підлягають формувальному та підсумковому (тематичному і завершальному) оцінюванню. Тривалість

виконання діагностичної роботи не має перевищувати 35 хвилин (5 хвилин — інструктаж, 30 хвилин — виконання роботи). Діагностувальні роботи, що проводяться з мовно-літературної, математичної та природничої освітніх галузей, учні виконують у зошитах для діагностичних робіт або на окремих аркушах тощо. Результатом оцінювання діагностувальної роботи є оцінне судження («має значні успіхи» / «демонструє помітний прогрес» / «досягає результату за допомогою вчителя» / «потребує уваги й допомоги»). Оцінні судження не фіксуються в Класному журналі, але можуть зберігатися в учнівському портфоліо.

Установлення ступеня досягнення *учнями 3–4-х проєктних класів* обов'язкових результатів навчання здійснюється за допомогою *формульованого та підсумкового (тематичного й завершального) оцінювання* відповідно до вимог чинного законодавства. Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, що здійснюється лише з метою моніторингу якості освітнього процесу в проєктних класах.

Упродовж навчання в початковій школі учні опановують способи самоконтролю, саморефлексії та самооцінювання, що сприяє стимулюванню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин і корекції в знаннях, уміннях, навичках.

Організаційні питання реалізації Програми. Проєктні класи можуть створюватися в будь-якому закладі загальної середньої освіти незалежно від його статусу, організаційно-правової форми та типу з метою неперервного навчання, виховання й розвитку учнів 1–12-х класів і працювати за освітніми програмами Проєкту.

Проєктний клас працює за державними підручниками. З метою реалізації завдань Проєкту додатково використовуються авторські навчально-методичні та дидактичні матеріали (навчальна програма, методичні рекомендації для вчителя, посібники, зошити з друкованою основою, мультимедійні засоби навчання тощо), що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України та видаються за рахунок коштів, не заборонених законодавством.

Права й обов'язки учасників освітнього процесу в проєктних класах визначаються Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню

освіту», статутом закладу загальної середньої освіти та правилами внутрішнього розпорядку.

Учням проєктних класів за успіхи в навчанні рішенням педагогічної ради закладу загальної середньої освіти може бути призначена стипендія з власних коштів або цільових надходжень від різних установ, добродійних фондів, товариств, асоціацій тощо.

За учнями, які навчаються в проєктному класі, зберігається право вільного переходу до класу, що працює за іншими освітніми програмами Нової української школи.

За умови ліквідації проєктного класу учням гарантується дотримання їхніх прав та інтересів відповідно до чинного законодавства з питань освіти.

Підготовка вчителів проєктних класів початкової школи регламентується Законами України «Про освіту» (стаття 54, частина 2), «Про повну загальну середню освіту» (стаття 51), постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами).

Відповідно до цих нормативно-правових актів кожний учитель несе *персональну відповідальність щодо щорічного підвищення своєї кваліфікації*. Останнє є однією з необхідних умов для проходження ним атестації в порядку, визначеному законодавством.

Загальний обсяг підвищення кваліфікації вчителів не може бути меншим, ніж 150 годин на п'ять років, з яких не менше 10% загальної кількості годин мають бути спрямовані на вдосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Він оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Учителям відшкодовуються відповідно до законодавства витрати, пов'язані з відрядженням на підвищення кваліфікації.

Учителі самостійно визначають *конкретну форму (або поєднують декілька форм)* підвищення кваліфікації (інституційну — очну, заочну, дистанційну, мережеву; дуальну; на робочому місці тощо), її *види* (навчання за програмою підвищення кваліфікації; стажування; участь у семінарах, практикумах, тренінгах,

вебінарах, майстер-класах тощо) та **суб'єктів** надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації (далі — суб'єкти підвищення кваліфікації).

Суб'єктом підвищення кваліфікації вчителів може бути **комунальний заклад післядипломної педагогічної освіти, заклад вищої освіти, громадська організація, інша юридична чи фізична особа**, що здійснює освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних працівників за умов, якщо **розроблена й затверджена** ним відповідна **програма відповідає** пунктам 10–11 постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) та **оприлюднена** на вебсайті суб'єкта.

Суб'єкт підвищення кваліфікації організовує освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації за місцем провадження власної освітньої діяльності та/або за місцем роботи вчителів, за іншим місцем (місцями) та/або дистанційно, якщо це передбачено договором та/або відповідною програмою.

Суб'єкт підвищення кваліфікації вчителів з метою забезпечення її якості організує **підготовку тренерів**, що повністю відповідає положенням постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами), **та здійснюється на кошти, не заборонені чинним законодавством України**.

Підвищення кваліфікації вчителів здійснюється згідно з **планом підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) на певний рік**, що формується, затверджується і виконується відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами). На підставі плану підвищення кваліфікації **засновник ЗЗСО** (уповноважена ним особа) забезпечує укладення між ЗЗСО та суб'єктом (суб'єктами) підвищення кваліфікації **договору про надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації на відповідний рік**.

За погодженням учителя, керівника відповідного ЗЗСО (уповноваженої ним особи) і суб'єкта підвищення кваліфікації терміни підвищення кваліфікації вчителя

впродовж відповідного року можуть бути уточнені без внесення змін до плану підвищення кваліфікації.

За результатами успішного підвищення кваліфікації суб'єкт підвищення кваліфікації зобов'язаний видати вчителю *документ про підвищення кваліфікації*, який відповідає пункту 13 постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) та *оприлюднити* відомості про його видачу впродовж 15 календарних днів на своєму вебсайті.

Результати підвищення кваліфікації вчителів у *суб'єктів підвищення кваліфікації, що мають ліцензію* на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою, *не потребують окремого визнання чи підтвердження педагогічною радою ЗЗСО.*

Результати підвищення кваліфікації в інших суб'єктів підвищення кваліфікації *визначаються рішенням педагогічної ради відповідного ЗЗСО.*

ТИПОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ

«ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Типовий навчальний план початкової школи з українською мовою навчання для закладів загальної середньої освіти, що працюють за Проєктом (далі — Типовий навчальний план, табл. 1), розроблено на основі Базового навчального плану для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання Державного стандарту початкової освіти (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688).

У Типовому навчальному плані використано надану Державним стандартом початкової освіти можливість здійснення повної або часткової інтеграції різних освітніх галузей.

Мета і завдання *мовно-літературної освітньої галузі* (українська мова і література) реалізуються через навчальні предмети «Українська мова» (1–4 класи — 6 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.).

Іношомовна освіта як органічна складова мовно-літературної освітньої галузі представлена навчальним предметом «Іноземна мова» (1 класи — 2 год/тижд.; 2–4 класи — 3 год/тижд.).

Мета і завдання *математичної освітньої галузі* реалізуються через навчальні предмети «Математика» (1 класи — 3 год/тижд.; 2–4 класи — 4 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.).

Мета і завдання *мистецької освітньої галузі* реалізуються через навчальні предмети «Мистецтво» (1–4 класи — 1 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.); *фізкультурної освітньої галузі* — через навчальні предмети «Фізична культура» (1–4 класи — 2 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 1 год/тижд.).

Включення до навчального предмета «Я пізнаю світ» однієї години *фізкультурної галузі* забезпечує належний рівень рухової активності учнів та дає можливість інтегровано реалізувати здоров'язбережувальну мету освіти завдяки систематичному виконанню різноманітних вправ для психологічного

розвантаження, зняття перевтоми, а також для профілактики найпоширеніших відхилень у здоров'ї молодших учнів — порушення зору, постави тощо.

Мета і завдання *громадянської й історичної, інформатичної, природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, технологічної* освітніх галузей реалізуються через навчальний предмет «Я пізнаю світ» (1–4 класи — 4 год/тижд), а також під час вивчення всіх інших навчальних предметів, що викладаються за авторськими навчальними програмами та навчально-методичними комплектами до них, розробленими авторським колективом Проєкту. Водночас у 3–4-х класах мета й завдання *інформатичної освітньої галузі* реалізуються також у процесі вивчення навчального предмета «Інформатика» (1 год/тижд.).

Типовий навчальний план початкової школи Проєкту містить *інваріантну* складову, обов'язкову для виконання всіма закладами загальної середньої освіти, що працюють за Проєктом, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, та *варіативну* складову.

Варіативна складова Типового навчального плану (1–4 класи — 1 год/тижд.) може використовуватися на підсилення предметів інваріантної складової, запровадження факультативів, курсів за вибором, індивідуальні заняття та консультації учнів. У зв'язку зі спрямованістю Проєкту на реалізацію основних положень STEM-освіти, інтеграції української освіти в європейський і світовий освітній простір доцільним виявляється виділення годин варіативної складової на *іноземну мову* (1 клас — 1 год/тижд.) та навчальний предмет «Я пізнаю світ» (2–4 класи — 1 год/тижд.).

З метою посилення індивідуальної роботи з учнями відповідно до «Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 р. № 128, поділ класів на групи здійснюється під час вивчення іноземної мови, української мови, математики й інформатики за умови відповідної кількості учнів у класі (більше 27). За рішенням місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування або за кошти, не заборонені чинним законодавством, класи можуть ділитися на групи за меншої наповнюваності або/та під час вивчення інших предметів.

Під час вивчення української мови та математики поділ на групи відбувається в процесі їх вивчення і як окремих навчальних предметів, і як органічних складових інтегрованого навчального предмета «Я пізнаю світ». У разі поділу класу на групи під час вивчення української мови / математики в класному журналі на запис уроків української мови / математики як окремого предмета й української мови / математики в інтегрованому курсі відводяться окремі сторінки для кожної групи.

У проєктних класах на бажання батьків може здійснюватися навчання учнів за індивідуальною освітньою траєкторією, можуть проводитися гурткові, факультативні, індивідуальні та секційні заняття, а також відбуватися організація освітнього процесу в режимі школи повного дня за умов їх відповідності чинному ДСанПіНу й за рахунок коштів, не заборонених законодавством України.

Ураховуючи особливості організації освітнього процесу в Проєкті, у 1–4-х класах функціонують групи подовженого дня, що комплектуються за принципом «клас–група».

Типовий навчальний план початкової школи Проєкту зорієнтований на роботу закладів освіти за 5-денним навчальним тижнем.

**Типовий навчальний план початкової школи
з українською мовою навчання для закладів загальної середньої освіти,
що працюють за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України»**

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень				
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	Разом
Мовно-літературна	Українська мова	6	6	6	6	24
Мовно-літературна	Іноземна мова	2	3	3	3	11
Математична	Математика	3	4	4	4	15
Мовно-літературна (література)	Я пізнаю світ*	8	8	8	8	32
Математична						
Природнича						
Соціальна і здоров'я-збережувальна						
Громадянська та історична						
Технологічна						
Фізкультурна***						
Мистецька						
Інформатична						
Мистецька	Мистецтво**	1	1	1	1	4
Фізкультурна***	Фізична культура	2	2	2	2	8
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять		1	1	1	1	4
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня		20	22	23	23	88
Загальна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)		23	25	26	26	100

* Орієнтовний розподіл годин між освітніми галузями в межах інтегрованого навчального предмета «Я пізнаю світ»:

1-4 класи: мовно-літературна освітня галузь — 1 год/тижд.; громадянська та історична, інформатична, природнича, соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна освітні галузі — разом 4 год/тижд.; математична освітня галузь — 1 год/тижд.; мистецька освітня галузь — 1 год/тижд.; фізкультурна освітня галузь — 1 год/тижд.;

** Інтегрований предмет або окремі предмети «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво».

*** Години, передбачені для фізичної культури (навчальні предмети «Я пізнаю світ» (1 год/тижд.) та «Фізична культура» (2 год/тижд.), не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

Мовно-літературна освітня галузь (українська мова)

Мова — унікальне явище культури, що є не тільки засобом спілкування, а й засобом засвоєння, зберігання й передачі знань, досвіду поколінь, віддзеркаленням ментальності народу, його душею. У мові виявляється свідомість як окремої людини, так і нації загалом.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти **метою** мовно-літературної освітньої галузі (українська мова) у Проєкті визнано формування в учнів 1–4-х класів системи ключових компетентностей (комунікативної, громадянської, соціальної, культурної, навчання впродовж життя тощо), загальнопредметних (мовленнєвої, мовної, читацької тощо) і предметних (компетентностей у галузі фонетики, орфоєпії, орфографії, лексикології, будови слова, морфології, синтаксису, стилістики, культури мовлення, теорії та історії літератури тощо) в органічній єдності всіх компонентів — цінностей і ставлень, знань, умінь і навичок, досвіду діяльності, а також наскрізних умінь (читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичного та системного мислення, здатності логічно обґрунтовувати позицію, творчості, ініціативності, конструктивного керування емоціями, здатності співпрацювати з іншими людьми).

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змісту мовно-літературної освітньої галузі здобувач освіти:

- 1) взаємодіє з іншими усно, критично сприймає та використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- 2) сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її; сприймає художній текст як засіб збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду;
- 3) висловлює думки, почуття та ставлення, обґрунтовує їх, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі онлайн, дотримується норм літературної мови;
- 4) досліджує індивідуальне мовлення — своє та інших осіб, використовує це для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх.

З метою реалізації цілей мовно-літературної освітньої галузі (українська мова) та досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Взаємодію усно», «Читаю», «Взаємодію письмово», «Досліджую мовні та мовленнєві явища».

До провідних завдань змістової лінії **«Взаємодію усно»** належить формування в учнів усної комунікативної компетентності як органічної складової соціальної компетентності, а саме: цінностей, ставлень, знань, умінь, навичок і досвіду ефективного усного спілкування (слухання, монологічного та діалогічного мовлення).

Змістова лінія «*Читаю*» передбачає формування в учнів компетентності в галузі раціонального читання як інтегрованого особистісного утворення, що виявляється в розвитку мотивації до читацької діяльності, розумінні цінності читання в житті людини, наявності знань із теорії літератури і щодо особливостей читацької діяльності та шляхів підвищення її ефективності, здатності читати швидко з повним розумінням прочитаного та запам'ятовувати важливу інформацію, в умінні свідомо обирати тексти для читання, переказувати їх, аналізувати та інтерпретувати як у логічному, так і в емоційно-чуттєвому контекстах, у спроможності до літературної та інших видів творчості з урахуванням ідей, ставлень, міркувань, емоцій, що викликані прочитаним.

Змістова лінія «*Взаємодію письмово*» спрямована на формування в учнів компетентності в галузі писемного мовлення, що виявляється в їхньому прагненні та здатності створювати письмові висловлення (зокрема, онлайн-повідомлення) відповідно до норм літературної мови та з урахуванням їхньої мети, адресата, особливостей різних типів і жанрів, а також редагувати письмові тексти.

Змістова лінія «*Досліджую мовні та мовленнєві явища*» спрямована на формування в учнів прагнення та здатності вивчати мовлення як процес використання мови під час спілкування й удосконалювати власне мовлення, аналізуючи здобуту інформацію, а також досліджувати українську мову як засіб людського спілкування і галузь наукового знання, використовуючи результати дослідження у власній мовленнєвій діяльності.

Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Українська мова» (1–4 класи — 6 год/тижд.) та інтегрований курс «Я пізнаю світ», у якому на мовно-літературну освітню галузь (українська мова та література) у 1–4 класах відведено по 1 год/тижд. Загальна кількість навчальних годин, що виділяються на мовно-літературну освітню галузь (українська мова та література), — 7 год/тижд.

На уроках української мови і навчального предмета «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу тощо, що охарактеризовані на с. 6-9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Взаємодію усно»	
Здобувач освіти: сприймає усну інформацію; перепитує, виявляючи увагу; доречно реагує [2 МОВ 1.1]	Здобувач освіти: - після одного прослуховування тексту, звучання якого триває 2–3 хв, <i>відповідає</i> на запитання, що відображають складові фактичного змісту тексту (хто? що? де? коли?) та послідовність подій;

	- <i>демонструє</i> навички активного слухання під час діалогічного мовлення [2 МОВ 1.1]
Здобувач освіти: відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; перетворює інформацію: на основі почутого малює / добирає ілюстрації; передає інформацію графічно [2 МОВ 1.2]	Здобувач освіти: - усно <i>переказує</i> сприйняті на слух тексти обсягом 40–50 слів з опорою на допоміжні матеріали (план, ілюстрації, опорні слова, словосполучення); - <i>відтворює</i> після одного прослуховування зміст інструкції, що стосується виконання навчальних дій чи ігрових завдань; - <i>малює</i> та <i>добирає</i> ілюстрації до почутого; - <i>презентує</i> почуту інформацію у вигляді схематичних малюнків і таблиць; - <i>відтворює, розігрує</i> діалоги з аудіовізуальних фрагментів [2 МОВ 1.2]
Здобувач освіти: виокремлює цікаву для себе інформацію; передає її іншим [2 МОВ 1.3]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> , що саме зацікавило в повідомленні; - <i>ініціює</i> та <i>підтримує</i> дискусію, що спрямована на обговорення цікавих моментів усного повідомлення; - <i>використовує</i> алгоритм наведення аргументації; - <i>дотримується</i> правил ведення дискусії [2 МОВ 1.3]
Здобувач освіти: аналізує та інтерпретує усну інформацію: розпізнає ключові слова і фрази в усному повідомленні, виділяє їх голосом у власному мовленні; пояснює, чому зацікавила інформація; з допомогою вчителя виявляє очевидні ідеї в простих текстах, медіатекстах [2 МОВ 1.4]	Здобувач освіти: - <i>називає</i> ключові слова і фрази в усному висловленні, <i>виділяє</i> їх інтонаційно під час відтворення усного повідомлення; - <i>обґрунтовує</i> , чому почута інформація є цікавою; - <i>виокремлює</i> основні ідеї в почутій інформації [2 МОВ 1.4]
Здобувач освіти: оцінює інформацію: висловлює думки щодо усного повідомлення, простого тексту, медіатексту; намагається пояснити свої вподобання; звертається до дорослих за підтвердженням правдивості інформації [2 МОВ 1.5]	Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> власну думку про персонажів, факти, події в почутій інформації, <i>обґрунтовує</i> її; - <i>знаходить</i> джерела інформації (зокрема, <i>звертається</i> до авторитетних дорослих), щоб мати змогу критично оцінити почуте [2 МОВ 1.5]
Здобувач освіти: висловлює власні погляди на предмет обговорення; намагається зробити так, щоб висловлення було зрозумілим і цікавим для інших; правильно вимовляє	Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> в коректній формі власні погляди на предмет обговорення; - <i>дотримується</i> правил наведення аргументів, щоб переконати присутніх; - <i>використовує</i> характерні для розмовного стилю мовні засоби;

<p>та наголошує загальноновживані слова у своєму висловленні [2 МОВ 1.6]</p>	<p>- правильно <i>вимовляє</i> та <i>наголошує</i> загальноновживані слова у своєму висловленні; - правильно <i>називає</i> слова, вимову та правопис яких треба запам'ятати [2 МОВ 1.6]</p>
<p>Здобувач освіти: розпізнає емоції своїх співрозмовників, використовує відомі словесні й несловесні засоби для передавання емоцій та настрою; розпізнає образні вислови і пояснює, що вони допомагають уявити; створює прості медіатексти [2 МОВ 1.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розпізнає</i> власні емоції та емоції співрозмовників; - <i>демонструє</i> вміння передати емоції та настрої за допомогою вербальних і невербальних засобів; - <i>визначає</i> в медіапродуктах образні вислови й пояснює їх значення; - <i>створює</i> прості медіапродукти [2 МОВ 1.7]</p>
<p>Здобувач освіти: розповідає про власні відчуття та емоції від прослуханого / побаченого; ввічливо спілкується [2 МОВ 1.8]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої відчуття та емоції від побаченого та прослуханого; - <i>дотримується</i> під час спілкування правил мовленнєвого етикету [2 МОВ 1.8]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p><i>Спілкування в житті людини. Мовлення, мова та мовні одиниці</i> Спілкування як процес передачі інформації. Інформація як сукупність відомостей або повідомлень про щось. Раціональні методи сприйняття, запам'ятовування, розуміння та відтворення інформації. Мовлення як процес використання мови під час спілкування. Види мовлення. Мова, мовні одиниці. Слово як основна одиниця мови. Лексичне значення слова. Речення. Логічний наголос у реченні. Складання речень за малюнками. Текст. Переказ тексту. Опис, розповідь, міркування, есе.</p> <p><i>Усне монологічне мовлення</i> Сприйняття усного монологічного мовлення: поняття «слухати» й «чути». Правила ефективного сприйняття усного монологічного мовлення (виділення ключових слів; створення піктограм або схематичних малюнків; формулювання основних ідей; аналіз тексту за допомогою технології критичного мислення; обґрунтування особистісного ставлення до сприйнятої інформації). Говоріння як складова усного монологічного мовлення. Культура мовлення та її складові. Норми української літературної мови. Мовленнєвий етикет. Словесні формули вираження ввічливості. Норми спілкування з людьми різного віку. Форми звертання до знайомих і незнайомих людей. Риторика — наука про красномовство. Мовні засоби. Прислів'я, фразеологізми й цитати, їх роль в усному мовленні. Невербальні засоби впливу на слухачів. Чіткість і правильність вимови звуків, виразність, інтонація, дихання, сила голосу, темп мовлення.</p> <p><i>Культура діалогу</i> Поняття про діалогічне мовлення. Вербальні та невербальні засоби діалогічного мовлення. Активне (рефлексивне) слухання. Емоційний інтелект і позитивне мислення, їх роль у діалогічному мовленні. Дискусія. Правила ведення дискусії. Правила наведення аргументів.</p> <p><i>Контактне й дистантне спілкування</i> Контактне спілкування. Вербальні та невербальні засоби контактного спілкування. «Золоті» правила контактного спілкування.</p>	

Дистантне спілкування. Інформація в медіапросторі. Аудіальні й аудіовізуальні медіа. Етика спілкування телефоном і в інтернеті. Критичне мислення — умова безпеки в медіапросторі. Види медіапродуктів. Умови та засоби створення власних медіапродуктів

2. Змістова лінія «Читаю»

Здобувач освіти:

сприймає текст:
передбачає за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці;
читає вголос правильно, свідомо, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти;
виявляє розуміння фактичного змісту прочитаного [2 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

- *передбачає* за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці;
- *читає* вголос цілими словами правильно, свідомо та виразно (темп читання — 70 і більше слів/хв);
- *знаходить* у тексті незнайомі слова, *пояснює* їх значення, використовуючи матеріал відповідних словників;
- *відповідає* на запитання за змістом прочитаного;
- *ставить* запитання за змістом прочитаного;
- *знаходить* відповідні уривки тексту за відеофрагментами, ілюстраціями, піктограмами та ключовими словами й висловами;
- *відтворює* послідовність подій у тексті;
- *відтворює* зміст тексту за планом;
- *пояснює* інформацію, подану в графічному вигляді [2 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

аналізує та інтерпретує текст:
визначає жанр художнього твору, тему й головну думку, зокрема в простих медіатекстах;
розрізняє головне і другорядне в тексті;
пов'язує інформацію з тексту з відповідними життєвими ситуаціями [2 МОВ 2.2]

Здобувач освіти:

- *демонструє* знання особливостей окремих фольклорних і літературних видів і жанрів, необхідних для аналізу та інтерпретації літературних творів (загадка, прислів'я, скоромовка, вірш, акровірш, пісня, літературна й народна казки, побутові казки, казки про тварин, чарівні казки, оповідання, художнє та науково-популярне оповідання);
- *визначає* жанр літературного твору, доводить коректність власної позиції;
- *досліджує* особливості казки, вірша, оповідання, загадки, скоромовки, забавлянки тощо;
- *визначає* заголовок, тему, основну думку, сюжет, персонажів твору, доводить коректність власної позиції;
- *демонструє* знання літературознавчих понять, необхідних для аналізу й інтерпретації літературних творів (заголовок, тема, основна думка, сюжет, персонажі твору);
- *розрізняє* головне і другорядне в літературному творі;
- *пояснює* зв'язок між окремими повідомленнями в тексті;
- *демонструє* літературознавчі знання щодо засобів художньої виразності (епітети, порівняння);
- *висловлює* та *обґрунтовує* власне ставлення до твору й літературних персонажів;
- *розповідає* про вчинки персонажів, події, що описані в літературному творі, *пояснює* вчинки персонажів на основі змісту тексту та власного досвіду, *доводить* коректність власної думки;
- *наводить* приклади з власного життя та життя інших

	людей, що, на його думку, співзвучні з літературним твором; - словесно <i>моделює</i> власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [2 МОВ 2.2]
Здобувач освіти: збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід; розповідає про власні почуття та емоції від прочитаного тексту; відтворює емоції літературних персонажів в інсценізації [2 МОВ 2.3]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту; - <i>зіставляє</i> пережиті під час читання почуття та емоції з власним емоційно-чуттєвим досвідом; - <i>відтворює</i> емоції літературних персонажів під час інсценізації [2 МОВ 2.3]
Здобувач освіти: оцінює текст: висловлює власні вподобання щодо змісту прочитаних творів, літературних персонажів, намагається пояснити, що подобається, а що ні; висловлює думки з приводу простих медіатекстів [2 МОВ 2.4]	Здобувач освіти: - <i>пояснює</i> , що у творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо); - <i>пояснює</i> зв'язок тексту із власним досвідом, навколишнім світом і раніше прочитаними текстами; - <i>пояснює</i> роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту; - <i>висловлює</i> думку про те, як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях; - <i>обирає</i> , до кого з дорослих можна звернутися, аби впевнитися в правдивості прочитаної інформації [2 МОВ 2.4]
Здобувач освіти: обирає тексти для читання; обирає книжку для читання; пояснює власний вибір [2 МОВ 2.5]	Здобувач освіти: - <i>обирає</i> тексти (книжки) для читання, <i>може пояснити</i> власний вибір; - <i>розрізняє</i> , з яких елементів складається книжка, та <i>пояснює</i> , яку інформацію вони передають; - <i>описує</i> обкладинки книжок, які подобаються; - <i>добирає</i> тексти на запропоновану тему [2 МОВ 2.5]
Здобувач освіти: перетворює інформацію: на основі тексту малює / добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно [2 МОВ 2.6]	Здобувач освіти: - <i>малює</i> або <i>добирає</i> ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (наприклад, персонажів казок тощо); - <i>подає</i> інформацію графічно (схеми, таблиці, діаграми); - <i>добирає</i> відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [2 МОВ 2.6]
Здобувач освіти: читає творчо: експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій, імпровізує з репліками під час театралізації тощо) [2 МОВ 2.7]	Здобувач освіти: - <i>фантазує</i> на основі прочитаного: <i>придумує</i> іншу кінцівку літературного твору, <i>змінює</i> місце подій, <i>додає</i> нових персонажів; - <i>читає</i> за ролями фрагменти літературного твору [2 МОВ 2.7]

Пропонований зміст

Фольклор — світ народної мудрості та фантазії

Поняття «фольклор». Основні ознаки фольклору.

Література та її види

Художня, довідкова, науково-популярна, наукова література.

Характеристика окремих фольклорних і літературних жанрів

Загадка, прислів'я, скоромовка, вірш, акровірш, пісня, літературна і народна казки, побутові казки, казки про тварин, чарівні казки, оповідання, художнє та науково-популярне оповідання.

Тексти зі щоденного життя

Записки від батьків, однокласників, учителя. Електронна пошта, інструкції, анкети, запрошення, привітання, подяки, кулінарні рецепти, оголошення тощо.

Відомості з теорії літератури

Заголовок, тема, основна думка, сюжет, персонажі твору.

Характеристика виучуваних фольклорних і літературних жанрів. Жанрові ознаки твору. Засоби художньої виразності. Епітет, порівняння.

Мова художнього твору. Діалоги, монологи, оповідач, засоби художньої виразності в тексті (епітет, порівняння), пряме й переносне значення слів у художньому тексті.

Слова та вирази, які характеризують персонажа, події.

Віршована мова. Рима, ритм, настрій у вірші. Сила й тон голосу, темпоритм під час читання вірша.

Аналіз художнього тексту

Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту.

Зв'язок змісту твору з відповідними життєвими ситуаціями.

Жанрові ознаки твору. Тема, основна думка.

Роль заголовка.

Автор та оповідач. Аналіз вчинків персонажів (причини й наслідки).

Власне ставлення до вчинків персонажів.

Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрій, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя.

Улюблений твір, улюблений персонаж. Емоційний вплив літературних творів на читача.

Настрій, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя.

Улюблений твір, улюблений персонаж.

Інтерпретація художнього тексту

Виразне читання, театралізація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту. Запитання до окремих абзаців і до тексту.

Стратегії вдумливого читання

Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин за змістом, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок зображених подій з подіями власного життя, формування власного погляду на твір).

Коло читання

Твори української і зарубіжної літератури, доступні й цікаві учням цієї вікової групи

3. Змістова лінія «Взаємодію письмово»

<p>Здобувач освіти: створює невеликі та нескладні за змістом письмові висловлення, записує їх, дотримуючись техніки письма й культури оформлення письмових робіт, ураховує мету й адресата висловлення; дотримується норм літературної мови; правильно записує слова, що пишуться так, як вимовляються; пише рукописними буквами розбірливо, удосконалює графічні навички письма [2 МОВ 3.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>дотримується</i> правил гігієни письма; - <i>пише</i> друковані, рукописні рядкові та великі букви українського алфавіту, <i>зберігає</i> правильну форму, ширину, висоту букв; - <i>поєднує</i> букви під час написання слів, використовуючи природні способи поєднань (верхнє, нижнє й середнє); - <i>пише</i> зв'язно, ритмічно букви в словах і реченнях, правильно розташовуючи їх у рядку; - <i>позначає</i> звуки, що сприйняті на слух, відповідними рукописними буквами; - <i>пише</i> такі розділові знаки: крапку, кому, тире, знак оклику та знак питання; - <i>списує</i> слова й речення, що написані рукописним і друкованим шрифтом; - <i>пише</i> під диктування складу, слова, речення; - <i>складає</i> та <i>записує</i> невеликі тексти за малюнком, ситуацією в класі; - <i>доповнює</i> 2–3 незакінчені речення зі зв'язного висловлення, <i>записує</i> доповнені речення; - <i>складає</i> та <i>записує</i> запитання з використанням питальних слів (хто, що, де, куди тощо); - <i>складає</i> письмові повідомлення про реальні чи вигадані епізоди з життя; - <i>складає</i> та <i>записує</i> тексти-описи, тексти-розповіді, тексти-міркування, есе; правильно, охайно та грамотно <i>оформлює</i> письмову роботу (<i>дотримується</i> орфографічних, стилістичних і лексичних норм; правильно <i>розташовує</i> заголовок на рядку; <i>дотримується</i> вертикалі лівого краю, <i>не заходить</i> на поля праворуч під час письма) [2 МОВ 3.1]</p>
<p>Здобувач освіти: обмінюється короткими письмовими повідомленнями [2 МОВ 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>створює</i> прості тексти за допомогою цифрових пристроїв (запитання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо); - доречно <i>використовує</i> поширені графічні зображення (смайли); - <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка тощо) [2 МОВ 3.2]</p>
<p>Здобувач освіти: перевіряє написане, виявляє та виправляє недоліки письма</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>відновлює</i> деформований текст; - <i>перевіряє</i>, чи є в написаному тексті помилки</p>

самостійно чи з допомогою вчителя; обговорює створений текст і вдосконалює його з допомогою інших осіб [2 МОВ 3.3]	на вивчені правила, виправляє їх; - <i>удосконалює</i> з допомогою вчителя власний текст (лексика, форми слова, будова речення) [2 МОВ 3.3]
--	--

Пропонований зміст

Комунікативна спрямованість процесу письма

Відомості про письмо як засіб спілкування на відстані та в часі.

Загальне ознайомлення з історією письма.

Малюнкове письмо давніх народів (на рівні оповідань).

Графіка, орфографія, пунктуація

Буква як знак звука. Алфавіт.

Велика буква в іменах людей, кличках тварин і географічних назвах (зокрема, у назвах країн, міст, річок).

Правила оформлення висловлення на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак питання в кінці речення, правила переносу слів, окреме написання слів-помічників і слів-назв).

Правила оформлення діалогу на письмі.

Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм.

Будова словника та прийоми роботи з ним.

Друкований текст — зразок орфографічних написань.

Редагування як спосіб удосконалення тексту.

Жанри писемного мовлення

Лист, оголошення, подяка тощо як писемні висловлення.

Учасники безпосереднього спілкування та оповідач.

Текст-розповідь.

Текст-опис.

Текст-міркування.

Частини тексту: зачин, основна частина, кінцівка.

Тема тексту та його головна думка.

Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки.

Спілкування за допомогою цифрових пристроїв

Складання записок, адресованих батькам, однокласникам, учителю, що містять якусь інформацію, прохання тощо. Використання в них слів увічливості та графічних зображень (смайлів)

4. Змістова лінія «Досліджую мовні та мовленнєві явища»

Здобувач освіти:

досліджує мовні явища: спостерігає за власним мовленням і мовленням інших; відкриває деякі закономірності щодо співвіднесеності звуків і букв, значення слів, їх граматичної форми та ролі

Здобувач освіти:

- *розповідає* про мову як засіб людського спілкування; *називає* рідну мову та державну; *вирізняє* українську мову серед інших мов; *спостерігає* за звучанням і написанням слів у споріднених мовах, виявляючи спільне й відмінне;
- *виділяє* та *називає* звуки як одиниці мови; *розрізняє* поняття «буква» і «звук»; *пояснює* співвідношення між звуками й буквами в складі / слові;
- *розрізняє* голосні й приголосні звуки за способом

в реченні, удосконалює
власне мовлення за
допомогою інших осіб
[2 МОВ 4.1]

вимовляння та за звучанням; *поєднує* окремі звуки в склади; *поділяє* на склади слова з двох-трьох складів; *спостерігає* за роботою мовленнєвих органів та правильно *вимовляє* приголосні звуки [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч] та [г] і [г'];

- *розрізняє* позиції позначення звуків на письмі буквами *я, ю, є*; *розрізняє* дзвінки та глухі приголосні звуки, правильно їх *вимовляє* в складах; *розрізняє* тверді, м'які та пом'якшені приголосні звуки, *позначає* м'якість приголосних знаком м'якшення на письмі;
- *пояснює* зміну лексичного значення слів за умови заміни звуків;
- *поділяє* слова на склади для переносу та переносить їх;
- *визначає* наголос у словах;
- *розпізнає* слова з апострофом, правильно їх *читає* та *записує* під диктування; *будує* звукову модель слова; *відтворює* нескладні за написанням слова за фонетичною транскрипцією; *характеризує* звуки під час фонетичного розбору слова;
- *передає* назви літер алфавіту в правильному порядку; *розташовує* слова за алфавітом, орієнтуючись на першу літеру; *знаходить* слова за алфавітом у навчальному словнику;
- *виділяє* слово як одиницю мовлення; *пояснює* лексичне значення загальновідомих слів; *розрізняє* старі й нові слова в нашій мові; *вирізняє* іншомовні слова; *користується* на практиці «чарівними» словами; *розпізнає* пряме й переносне значення слів; *впізнає* синоніми, антоніми й добирає їх; *ознайомлюється* з фразеологізмами та їхнім значенням, *вводить* їх у речення;
- *знаходить* слово в різних граматичних формах у тексті; *виділяє* основу й закінчення; *знаходить* і *добирає* спільнокореневі слова, *визначає* корінь; *визначає* префікс і суфікс у словах із прозорою будовою;
- *впізнає* слова як частини мови: іменники, дієслова, прикметники; *розрізняє* іменники — назви істот і неістот, власні й загальні назви; *відмінює* за зразком; *визначає* рід, число, відмінок іменників; *виокремлює* в реченнях дієслова, *розрізняє* їх число, час; правильно *вимовляє* та *записує* дієслова на *-ться, -ися*; *ставить* дієслова в початкову форму; *пояснює* роль іменника та дієслова в реченні; *впізнає* прикметник, *визначає* зв'язок з іменником, *змінює* прикметник разом з іменником за родами й числами; *утворює* прикметники із суфіксами *-ськ-, -цьк-, -зьк-*; *визначає* роль прикметника в тексті, доповнює речення прикметниками;

	<ul style="list-style-type: none"> - виокремлює речення в тексті, розрізняє їх види за метою висловлювання та інтонацією; правильно <i>ставить</i> розділові знаки в кінці речень і <i>вживає</i> велику літеру в першому слові речення; <i>виділяє</i> граматичну основу речення, виражену іменником і дієсловом; - <i>розрізняє</i> тексти й довільний набір речень; <i>визначає</i> зачин, основну частину, кінцівку; <i>виділяє</i> абзац у тексті й <i>пояснює</i> свій вибір; - <i>відтворює</i> правила написання орфограм «Перенос слів», «Велика літера», «Ненаголошені голосні звуки», «Знак м'якшення», «Апостроф», «Правопис ненаголошених <i>e, u</i>», «Власні назви», «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних», «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини», «Написання частки <i>не</i> з дієсловами», «Дієслова на <i>-ться, -ися</i>», «Правопис префіксів», «Правопис суфіксів»; <i>знаходить</i> названі орфограми в тексті; <i>виправляє</i> відповідні помилки та <i>записує</i> правильно під диктування слова із цими орфограмами; - <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> написання словникових слів [2 МОВ 4.1]
<p>Здобувач освіти: використовує знання з мови в мовленнєвій творчості: експериментує зі звуками, словами, фразами в мовних іграх; аналізує з допомогою вчителя мовлення літературних персонажів [2 МОВ 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>будує</i> модель слова, фонетичну транскрипцію, <i>виконує</i> фонетичний аналіз слова; - <i>визначає</i> наголос у дво-, трискладових словах, <i>розрізняє</i> значення однакових слів з різними наголосами; - <i>утворює</i> нові слова від поданого слова; - <i>розподіляє</i> ряд слів на тематичні групи, <i>доповнює</i> кожну групу двома-трьома словами; - <i>утворює</i> словосполучення іменників із прикметниками; <i>добирає</i> до відомого предмета відповідні ознаки; - <i>доповнює</i> речення одним-двома словами за змістом; - <i>впізнає</i> в реченні, тексті службові слова, <i>використовує</i> їх у мовленні; - <i>знаходить</i> у тексті художнього твору та мовленні персонажів синоніми, антоніми, слова з переносним значенням; - <i>добирає</i> 1–3 широко вживаних у дитячому мовленні слова із заданим коренем; - самостійно <i>будує</i> власне висловлення за поданим початком і малюнком (ілюстрацією, серією малюнків) на основі прослуханого тексту або випадку з життя; - <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> помилки на вивчені правила у власних висловленнях (усних і письмових);

- *відрізняє* на слух загальнозживані українські слова від слів споріднених мов з тим самим значенням;
- *вживає* українські формули мовленнєвого етикету в спілкуванні з різними людьми;
- *пояснює*, для чого потрібна людині мова;
- *дотримується* розстановки розділових знаків у кінці речень під час самостійного складання тексту;
- *правильно відтворює* інтонацію розповідних, питальних і спонукальних речень; речень, у яких виражені сильні почуття (з окличною інтонацією) у монологічному й діалогічному текстах; речень зі звертанням, однорідними членами;
- *виявляє* з допомогою вчителя особливості мовлення літературних персонажів [2 МОВ 4.2]

Пропонований зміст

Досліджую мову та мовлення

Уявлення про мову як засіб людського спілкування. Рідна мова, державна мова. Українська мова серед інших мов світу. Рідна мова і споріднені мови. Спостереження за звучанням і написанням слів у споріднених мовах.

Досліджую фонетичні, орфоепічні та графічні явища

Звуки як одиниці мовлення. Співвідношення звуків і букв.

Голосні звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е]. Спостереження за роботою мовленнєвих органів під час вимовляння голосних звуків. Букви, що позначають голосні звуки. Позначення голосних звуків на письмі. Позначення буквами *я, ю, є* двох звуків.

Приголосні звуки. Спостереження за роботою мовленнєвих органів (язик, губи, зуби) під час вимовляння приголосних звуків. Позначення приголосних звуків на письмі.

Буквосполучення *дж, дз*.

Дзвінки та глухі приголосні звуки. Практичне засвоєння й удосконалення нормативної (неоглушеної) вимови дзвінких приголосних у кінці слова й складу.

Тверді, пом'якшені та м'які приголосні звуки. Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі. Знак м'якшення. Подовжені м'які та пом'якшені приголосні звуки.

Апостроф. Удосконалення вимови слів з апострофом перед *я, ю, є, ї*. Записування слів з апострофом під диктування та правильне їх читання (твердо вимовляючи приголосні звуки [б], [п], [в], [м], [ф], [р] перед сполученнями [йа], [йу], [йє], [йі]).

Склад. Вимовляння слів, «розтягуючи» їх по складах (ба-бу-ся). Перенесення частин слів з рядка в рядок по складах. Правила перенесення слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Правила перенесення частин слів з літерами *й* та *ь* усередині слів.

Наголос. Вправління у вимовлянні слів, у яких учні припускаються помилок у наголошуванні. Вимова та правопис ненаголошених *е, и*.

Звукова модель слова. Фонетична транскрипція. Фонетичний розбір слова.

Алфавіт. Алфавітні назви літер. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Уміння користуватися алфавітом у роботі з навчальним словником.

Досліджую лексичні явища

Слово як одиниця мовлення. Лексика та лексичне значення слова. Однозначні та багатозначні слова. Старі й нові слова в нашій мові. Іншомовні слова в українській мові. «Чарівні» слова. Слова з прямим і переносним значенням. Групи слів за значенням. Синоніми, антоніми, омоніми. Фразеологізми.

Досліджую будову слова

Основа і закінчення слова. Корінь. Спільнокореневі слова. Префікс. Суфікс.

Досліджую морфологічні явища

Морфологія. Поняття про частини мови. Самостійні та службові частини мови.

Іменник як самостійна частина мови. Іменники — назви істот і неістот. Іменники — власні й загальні назви. Відмінювання іменників — зміна за формою. Відмінки іменників.

Рід іменників. Число іменників.

Дієслово як самостійна частина мови. Дієслова на *-ться, -шся*. Неозначена форма дієслова. Зміна дієслів за числами. Теперішній, майбутній і минулий часи дієслів.

Прикметник. Роль прикметника в реченні. Творення прикметників за допомогою суфіксів *-ськ-, -цьк-, -зьк-*. Змінювання прикметника за родами й числами разом з іменником.

Зв'язок прикметника з іменником у словосполученнях і реченнях.

Досліджую синтаксичні явища

Речення. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Види речень за інтонацією (окличні та неокличні). Розділові знаки в кінці речення (. ? !), велика літера в першому слові речення.

Граматична основа речення: підмет і присудок. Другорядні члени речення.

Досліджую стилістичні явища

Текст. Заголовок тексту. Будова тексту (зачин, основна частина, кінцівка). Абзац, його позначення. Удосконалення текстів шляхом заміни в них окремих слів, що повторюються, на близькі за значенням.

Досліджую орфографічні явища

Поняття про орфографію, орфограму. Орфограма «Перенос слів». Орфограма «Велика літера». Орфограма «Ненаголошені голосні звуки». Орфограма «Знак м'якшення».

Орфограма «Апостроф». Орфограма «Правопис ненаголошених *e, u*». Орфограма «Власні назви». Орфограма «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних».

Орфограма «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини». Орфограма «Написання частки *не* з дієсловами». Орфограма «Дієслова на *-ться, -шся*». Орфограма «Правопис префіксів». Орфограма «Правопис суфіксів».

Словникові слова

Результати навчання і пропонований зміст

3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Взаємодію усно»	
<p>Здобувач освіти: сприймає усну інформацію: критично сприймає інформацію для досягнення певних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію [4 МОВ 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - свідомо <i>сприймає</i> усну інформацію; - <i>ставить</i> уточнювальні запитання відповідно до мети слухання; - <i>виконує</i> усні інструкції вчителя щодо навчальних завдань [4 МОВ 1.1]</p>
<p>Здобувач освіти: перетворює усну інформацію в різні форми повідомлень: створює за почутим асоціативні схеми, таблиці; стисло й вибірково передає зміст почутого; переказує текст відповідно до завдання [4 МОВ 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>складає</i> за почутим асоціативні схеми, таблиці; - усно <i>переказує</i> текст (стисло, детально або вибірково) науково-популярного чи іншого стилю та одного з типів мовлення (розповідь, опис, міркування) — обсяг початкового матеріалу 70–100 слів [4 МОВ 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: виокремлює інформацію: виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, щоб створити власне висловлення за конкретною темою [4 МОВ 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>вибирає</i> з почутого інформацію для створення власного висловлення за конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); - <i>висловлює</i> власну думку про предмети, події, явища, у тому числі мовні, <i>доповнює</i> почуте власними спостереженнями; - <i>бере участь</i> у розігруванні навчального діалогу, у створенні діалогу на задану тему, навчального діалогу під час роботи в парі (5–6 реплік для двох учасників без урахування етикетних реплік початку та завершення діалогу) — одним з учасників діалогу може бути вчитель [4 МОВ 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: аналізує та інтерпретує усну інформацію: визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє з власними спостереженнями, життєвим досвідом, дослухається до думки інших осіб [4 МОВ 1.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передає</i> зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); - <i>узагальнює</i> і <i>систематизує</i> почуту інформацію; - <i>прогнозує</i>, як отриману інформацію можна використати з користю; - <i>зіставляє</i> тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою інших осіб [4 МОВ 1.4]</p>
<p>Здобувач освіти: оцінює усну інформацію:</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> власне ставлення до почутого, спираючись</p>

<p>висловлює особисте ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думку, спираючись на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її [4 МОВ 1.5]</p>	<p>на набуті знання, власний досвід; - <i>висловлює</i> власну думку про предмети, події, явища, зокрема мовні, <i>доповнює</i> почуте, прочитане власними спостереженнями; - <i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує [4 МОВ 1.5]</p>
<p>Здобувач освіти: висловлює і захищає власні погляди: висловлює власні погляди, підтверджуючи їх прикладами, дослухається до думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови під час висловлення [4 МОВ 1.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> в коректній формі власні погляди на предмет обговорення; - <i>дотримується</i> правил наведення аргументів, щоб переконати присутніх; - <i>використовує</i> характерні для розмовного стилю мовні засоби; - правильно <i>вимовляє</i> та <i>наголошує</i> загальноживані слова у своєму висловленні; - правильно <i>називає</i> слова, вимову та правопис яких треба запам'ятати [4 МОВ 1.6]</p>
<p>Здобувач освіти: використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок: обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє різні за метою висловлювання речення, дотримуючись правильної інтонації; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів [4 МОВ 1.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>обирає</i> вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; - <i>розпізнає</i> власні емоції та емоції співрозмовників; - <i>демонструє</i> вміння передати емоції та настрої за допомогою вербальних і невербальних засобів; - <i>визначає</i> в медіапродуктах образні вислови й пояснює їх значення; - <i>створює</i> прості медіапродукти за певною комунікативною метою [4 МОВ 1.7]</p>
<p>Здобувач освіти: регулює власний емоційний стан: описує свої емоції та емоції співрозмовника від прослуханого / побаченого; доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету [4 МОВ 1.8]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої відчуття та емоції від побаченого та прослуханого; - <i>дотримується</i> під час мовлення норм літературної вимови [4 МОВ 1.8]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Говоріння Регулювання дихання, сили голосу, темпу мовлення; фрагменти прозових та віршових творів, зразки усної народної творчості; складання діалогу за малюнком, описаною ситуацією — з опорою на допоміжні матеріали та без них, ситуативного діалогу під час роботи в парі;</p>	

дотримання правил мовленнєвого етикету, культури спілкування;
 переказ (детальний або вибірковий) тексту з опорою на поданий або колективно складений план, опорні сполучення слів, а також без опори на допоміжні матеріали;
 висловлення своєї думки про предмет почутого, обґрунтування її, доповнення тексту на основі особистого життєвого досвіду;
 зразки зв'язного висловлення для наслідування, внесення доповнень, змін до тексту;
 складання зв'язного висловлювання (розповідь, опис, міркування, есе) за малюнком, описаною ситуацією, з опорою на допоміжні матеріали (поданий зачин або кінцівку, опорні сполучення слів, поданий або колективно складений план та ін.); вираження власне ставлення до предмета висловлення.

Культура діалогу

Поняття про діалогічне мовлення. Вербальні та невербальні засоби діалогічного мовлення. Активне (рефлексивне) слухання. Емоційний інтелект і позитивне мислення, їх роль у діалогічному мовленні.

Дискусія. Правила ведення дискусії. Правила наведення аргументів.

Контактне й дистантне спілкування

Контактне спілкування. Вербальні та невербальні засоби контактного спілкування.

«Золоті» правила контактного спілкування.

Дистантне спілкування. Інформація в медіапросторі. Аудіальні й аудіовізуальні медіа.

Етика спілкування телефоном і в інтернеті. Критичне мислення — умова безпеки

в медіапросторі. Види медіапродуктів. Умови та засоби створення власних медіапродуктів

2. Змістова лінія «Читаю»

Здобувач освіти:

сприймає текст;
 прогнозує зміст дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією;
 володіє повноцінними навичками читання (вголос і мовчки) для розуміння текстів різних видів [4 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

- *розрізняє* (практично) дитячі книжки за тематикою та жанрами, прогнозує зміст незнайомого твору за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотаціями;
 - *розрізняє* основні елементи навчальної книжки;
орієнтується на сторінках довідників, енциклопедій, періодичних видань;
 - *володіє* повноцінною навичкою читання вголос і мовчки: *сприймає, розуміє* (під час читання, слухання) зміст творів (текстів) різних видів, *виділяє* в них суттєву інформацію; *читає вголос* наприкінці навчального року в темпі, не нижчому 95 сл./хв; усвідомлено й достатньо вільно *читає мовчки* в темпі, не нижчому 110 сл./хв;
 - *усвідомлено застосовує* різні види читання, опрацьовуючи зміст текстів;
 самостійно *готується* до виразного читання; *добирає* та правильно *застосовує* під час читання, декламування, інсценування різножанрові твори, мовленнєві й позамовні засоби художньої виразності; *передає* з їх допомогою своє та авторське ставлення до змісту твору [4 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

аналізує та інтерпретує текст;
 пов'язує елементи інформації в цілісну картину; розрізняє факти і думки про ці факти; формулює

Здобувач освіти:

- *розрізняє* міф, легенду, казку; *знає* напам'ять і *використовує* в мовленні малі фольклорні жанри;
 - *розрізняє* фольклорну й літературну казку; *пояснює* спільне й відмінне в цих казках; правильно *називає*

прямі висновки за інформацією, виявленою з тексту; визначає форму і пояснює зміст простих медіатекстів [4 МОВ 2.2]

прізвища найвідоміших письменників-казкарів та їхні твори;

- *називає* ознаки вірша як жанру, теми опрацьованих віршів; *розрізняє* вірші за емоційною тональністю; *пояснює*, як змінюються почуття поета в ліричному вірші (на конкретному прикладі);
- *розрізняє* оповідання і повість; має початкові уявлення про роман;
- практично *розрізняє* історичні оповідання для дітей; *пояснює*, про що йдеться в таких творах;
- *називає* основні теми оповідань, повістей, які опрацьовували;
- *виділяє* байку як жанр; *знає* її ознаки, засоби, імена відомих байкарів;
- *має уявлення* про основні жанрові ознаки п'єси, її відмінність від інших жанрів;
- *розпізнає* наукову, пізнавальну інформацію, слова-терміни, визначає тему відтворює її зміст;
- *спостерігає* за авторським вибором слова для характеристики героя, створення комічних ситуацій у гумористичних творах;
- *демонструє* знання літературознавчих понять, необхідних для аналізу й інтерпретації літературних творів (заголовки, тема, основна думка, сюжет, персонажі твору);
- *розрізняє* головне і другорядне в літературному творі;
- *пояснює* зв'язок між окремими повідомленнями в тексті;
- *усвідомлює* і самотійно *визначає* тему й основну думку твору; розуміє основний смисл описаних фактів, подій, учинків, персонажів; самотійно *визначає* епізоди; *пояснює*, хто герої твору, що і як про це сказано в тексті; які події, пригоди трапилися, місце й час подій, як вони пов'язані між собою;
- самотійно *визначає* головних і другорядних персонажів твору; *установлює* тип персонажа (позитивний, негативний);
- *характеризує* персонажа за його вчинками; визначає мотиви, наслідки його вчинку; співвідносить вчинок із загальноприйнятими нормами людської моралі;
- *пояснює*, *обґрунтовує* вчинки героїв та їхні мотиви; *висловлює* до них своє й авторське ставлення;
- *називає* основні теми й жанри творчості письменників, твори яких вивчали; *складає* невеликі усні розповіді про життєвий шлях письменників, події, які особливо запам'яталися; *пояснює*, з яких джерел можна одержати біографічні відомості про письменників;
- *пояснює*, які яскраві, влучні слова, словосполучення, вислови допомагають глибше, краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, учинки, стосунки з іншими героями;
- *знаходить* у тексті засоби художньої виразності

	<p>(епітет, персоніфікацію, порівняння); з'ясовує їх роль; - <i>наводить</i> приклади з власного життя та життя інших людей, що, на його думку, співзвучні з літературним твором; - словесно <i>моделює</i> власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [4 МОВ 2.2]</p>
<p>Здобувач освіти: збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід; описує емоційний стан персонажів, співпереживає [4 МОВ 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту; - <i>зіставляє</i> пережиті під час читання почуття та емоції з власним емоційно-чуттєвим досвідом; - <i>уміє висловлювати</i> емоційно-оцінні судження (морально-етичного й естетичного характеру); обґрунтовувати свою думку; <i>виявляти</i> ставлення автора до зображеного [4 МОВ 2.3]</p>
<p>Здобувач освіти: оцінює текст: висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва та навколишнього світу, наводить прості аргументи на підтвердження думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту [4 МОВ 2.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>пояснює</i>, що у творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо); - <i>пояснює</i> зв'язок тексту із власним досвідом, навколишнім світом і раніше прочитаними текстами; - <i>пояснює</i> роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту; - <i>висловлює</i> думку про те, як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях; - <i>обирає</i>, до кого з дорослих можна звернутися, аби впевнитися в правдивості прочитаної інформації [4 МОВ 2.4]</p>
<p>Здобувач освіти: обирає тексти для читання: визначає мету читання (для задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації) та обирає відповідні тексти [4 МОВ 2.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>обирає</i> тексти (книжки) для читання, <i>може пояснити</i> власний вибір; - <i>розрізняє й порівнює</i> твори різних видів мистецтва, знає прізвиська найвідоміших митців; - <i>розрізняє</i> основні елементи навчальної книжки; - <i>орієнтується</i> на сторінках довідників, енциклопедій, періодичних видань; <i>користується</i> закладкою; упевнено <i>орієнтується</i> на сторінці зошита з друкованою основою; <i>розрізняє</i> зміст художньої, науково-художньої, науково-популярної дитячої книжки, спираючись на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат [4 МОВ 2.5]</p>
<p>Здобувач освіти: перетворює інформацію: створює за текстом план, таблицю, модель [4 МОВ 2.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>малює</i> або <i>добирає</i> ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (наприклад, персонажів казок тощо); - <i>подає</i> інформацію графічно (схеми, таблиці, діаграми); - <i>добирає</i> відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [4 МОВ 2.6]</p>

<p>Здобувач освіти: читає творчо: експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації) [4 МОВ 2.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>уміє</i> (самостійно та з допомогою вчителя) виконувати творчі види завдань до прочитаного (доповнення, певні зміни тексту); - <i>уміє</i> користуватися прийомами казок, загадок, лічилок; складає римовані рядки; <i>бере участь</i> в інсценуванні прочитаних творів; озвучує фільми, мультфільми [4 МОВ 2.7]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p><i>Усна народна творчість</i> Скоромовки, чистомовки, загадки, прислів'я, приказки, вірш, пісня, притча, народні казки (побутові, чарівні, казки про тварин), міфи про створення світу й людей, легенди, байки. Біблія як історично-літературна пам'ятка, біблійні легенди, оповідання. <i>Прозові твори епічного характеру</i> Оповідання, літературні казки (повість-казка), уривки з повістей, романів. Історичні твори. Гумористичні твори (народні, авторські). Байки. <i>Драма (п'єса)</i> П'єса-казка. Письменник-драматург. Поняття драматичного твору. <i>Поезія</i> Вірші поетів-класиків та сучасників, акровірш, пісні. <i>Науково-популярна література</i> Відомості про авторів, про обставини написання творів, уривки автобіографій, визначення понять з теорії літератури. Джерела, з яких можна отримати інформацію про письменника та його творчість. <i>Тексти побутового вжитку</i> Записки від батьків, однокласників, учителя. Електронна пошта, інструкції, анкети, запрошення, привітання, подяки, кулінарні рецепти, оголошення тощо. <i>Відомості з теорії літератури</i> Заголовок та його роль у тексті, тема, основна думка, сюжет, мораль, персонажі твору, дійові особи, ремарки. Характеристика виучуваних фольклорних і літературних жанрів. Жанрові ознаки твору. Засоби художньої виразності. Епітет, порівняння, персоніфікація, алегорія. Мова художнього твору. Діалоги, монологи, оповідач, пряме й переносне значення слів у художньому тексті, засоби художньої виразності в тексті (епітет, порівняння, персоніфікація, алегорія). Висловлення, які характеризують персонажа, події. Віршова мова. Рима, ритм, настрій у вірші. Сила й тон голосу, темпоритм під час читання вірша як засоби емоційного впливу. <i>Елементи аналізу художнього тексту</i> Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту. Зв'язок змісту твору з відповідними життєвими ситуаціями. Аналіз вчинків персонажів (причини й наслідки). Автобіографічні мотиви у творчості. Авторська позиція у творі. Автор та оповідач. Власне ставлення до вчинків персонажів.</p>	

Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрій, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя.

Улюблений твір, улюблений персонаж.

Інтерпретація художнього тексту

Виразне читання, театралізація, читання за ролями, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту, ілюстрація.

Запитання до окремих абзаців і до тексту, складання за текстом плану, таблиці, анотації.

Стратегії вдумливого читання

Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин за змістом, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок зображених подій з подіями власного життя, формування власного погляду на твір).

Коло читання

Твори української і зарубіжної літератури, доступні й цікаві учням цієї вікової групи

3. Змістова лінія «Взаємодію письмово»

Здобувач освіти:

пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлення, записує їх, ураховуючи мету та адресата і дотримуючись норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації [4 МОВ 3.1]

Здобувач освіти:

- пише рукописними буквами розбірливо в темпі, що дозволяє записати інформацію під диктовку, з паперових носіїв та інших джерел, викласти власну думку, дотримуючись правил гігієни письма, основ правопису та культури запису;
- складає й записує зв'язані між собою речення, які описують зміст малюнка, частину інтер'єру класу, навчальну ситуацію на уроці тощо; складає й записує 3–4 запитання на задану тему та відповіді на запитання вчителя (однокласників);
- упорядковує деформований текст: виділяє абзаци, переставляє частини тексту, вилучає речення, які не відповідають темі, додає кінцівку, замінює недоречно повторювані слова, забезпечує зв'язок між реченнями та абзацами тексту;
- пише детальний та вибірково перекази за колективно й самостійно складеним планом, з опорою на допоміжні матеріали, дотримуючись структури висловлення;
- складає самостійне письмове висловлення (60–80 слів) типу розповіді, опису, міркування, есе на добре знайомі учням теми: за прочитаним твором, епізодом з переглянутого фільму, ситуацією з життя класу, родини і т. ін.;
- використовує виражальні засоби мови; записує свою думку про предмет висловлювання;
- складає записку з поясненням певного факту, привітання, запрошення, загадку, коротку казку тощо з орієнтацією на читача [4 МОВ 3.1]

<p>Здобувач освіти: створює короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема вебсайту закладу загальної середньої освіти [4 МОВ 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>створює</i> простий допис для захищених медіаресурсів, пише коректний відгук на пост учителя, однокласника; <i>оформлює</i> просту презентацію [4 МОВ 3.2]</p>
<p>Здобувач освіти: знаходить і виправляє орфографічні помилки, зокрема із застосуванням знань про будову слова; аналізує та вдосконалює створений текст відповідно до мети спілкування, перевіряє грамотність написаного [4 МОВ 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт (навчальних або учнівських) у парах, групах, відзначає позитивне; висловлює поради щодо можливого вдосконалення тексту, спираючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; - <i>удосконалює</i> письмовий <i>текст</i>: знаходить і виправляє орфографічні, пунктуаційні помилки на вивчені правила, уміє користуватися орфографічним словником, аналізує та корегує створений текст відповідно до мети спілкування, до норм літературної мови [4 МОВ 3.3]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Комунікативна спрямованість процесу письма Взаємозв'язок почерку та характеру людини (загальне знайомство). Сім'ї алфавітів, ієрогліфічне письмо (загальні поняття).</p> <p>Графіка, орфографія, пунктуація Буква як знак звука. Алфавіт. Велика буква в іменах людей, кличках тварин, географічних та астрономічних назвах, у назвах підприємств, літературних та музичних творів, пам'яток архітектури тощо. Правила оформлення висловлення на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак питання в кінці речення, коми при однорідних членах речення, при звертанні, у складному реченні, правила переносу слів, окреме написання службових слів). Правила оформлення діалогу на письмі. Орфограми «Перенос слів», «Ненаголошені голосні звуки», «Знак м'якшення», «Апостроф», «Власні назви», «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних», «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини», «Подвоєння букв при збігові приголосних», «Не з дієсловами», «Дієслова на <i>-ться, -шся</i>», «Правопис дієслівних закінчень», «Правопис префіксів <i>з-(с-), роз-, без-</i>», «Правопис суфіксів» (прикметникових, іменникових); основні орфограми в числівнику, правопис найуживаніших прислівників, уживання особових займенників у непрямих відмінках з прийменниками. Орфограми в словникових словах. Найпоширеніші чергування в коренях слів. Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм. Будова словника та прийоми роботи з ним. Редагування як спосіб удосконалення тексту.</p> <p>Жанри писемного мовлення Лист, оголошення, подяка, запрошення, привітання, інструкція (рецепт) тощо як письмові висловлення. Розповідь, опис, міркування як типи тексту. Есе. Поняття про стилі тексту.</p>	

Частини тексту: зачин, основна частина, кінцівка.

Зв'язок між частинами тексту.

Тема тексту та його головна думка. Ключові слова в тексті.

Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки.

Спілкування за допомогою цифрових пристроїв

Складання записок, адресованих батькам, однокласникам, учителю, що містять якусь інформацію, прохання тощо. Використання в них слів увічливості та графічних зображень (смайлів).

Створення дописів у захищеному медіапросторі, оформлення простої презентації

4. Змістова лінія «Досліджую мовні та мовленнєві явища»

Здобувач освіти:

аналізує значення слів

з урахуванням контексту, будови слова, перевіряє власне розуміння значення слова за словниками; використовує у власному мовленні слова з переносним значенням, синоніми та антоніми, фразеологізми для досягнення мети спілкування; правильно вживає граматичні форми частин мови; правильно записує різні види речень за метою висловлювання [4 МОВ 4.1]

Здобувач освіти:

- пояснює поняття «рідна мова» та «державна мова»;
- *називає* та *характеризує* звуки як одиниці мови;
- *розрізняє* поняття «буква» і «звук»; *пояснює* співвідношення між звуками й буквами в складі / слові;
- *розуміє* звукову модель слова, *коментує* фонетичний розбір;
- *вимовляє* звуки правильно, *оцінює* вимову учасників спілкування;
- *читає* фонетичну транскрипцію;
- *визначає* наголос у словах, зокрема й у складних випадках наголошення;
- *поділяє* слова на склади для переносу, *обгрунтовує*, де це потрібно, та *переносить* їх;
- *користується* алфавітним покажчиком;
- *виділяє слово* як одиницю мовлення, *сприймає* його як об'єкт вивчення різними розділами мовознавчої науки;
- *пояснює* лексичне значення слів, за потреби *користується* тлумачним словником;
- *знає* та *вживає* у власному мовленні слова ввічливості та звертання;
- *розпізнає* пряме й переносне значення слів та *вживає* їх практично;
- *розпізнає* і *тлумачить* найбільш поширені фразеологізми;
- *уживає* синоніми, антоніми, фразеологізми у мовленні;
- *розрізняє* граматичні форми слова та правильно їх *уживає*;
- *знаходить* і *добирає* спільнокореневі слова, *аналізує* слова з прозорою будовою (основа

й закінчення; корінь, префікс і суфікс);

- *розрізняє* слова як частини мови: самостійні (іменники, дієслова, прикметники, займенники, числівники, прислівники) та службові (прийменники, сполучники, окремі частки);
- *визначає* категорії іменників (істоти та неістоти, власні й загальні назви, рід, число, відмінок іменників);
- *визначає* категорії дієслова (число, час, особа);
- *правильно вимовляє* та *записує* дієслова на *-ться*, *-шся*;
- *перевіряє* за правилом правопис особових закінчень дієслів;
- *визначає* зв'язок прикметника з іменником, змінює прикметник разом з іменником за родами й числами;
- *утворює* прикметники із суфіксами *-ськ-*, *-цьк-*, *-зьк-*, суфіксом *-н-*;
- *пояснює* роль прикметника в тексті та *добирає* прикметники за певним значенням;
- *виокремлює* в тексті речення, розрізняючи їх види за метою висловлювання та інтонацією; *правильно користується* ними у мовленні;
- *встановлює* зв'язки між словами в простому реченні, виділяє граматичну основу, виражену іменником і дієсловом, другорядні члени в реченнях з прозорою будовою, помічає помилки в будові речень;
- *правильно будує* речення;
- *розрізняє* текст і довільний набір речень; *визначає* зачин, основну частину, кінцівку, *визначає* ключові слова;
- *виділяє* абзац у тексті й *пояснює* свій вибір;
- *відтворює* та *обґрунтовує* доступними аргументами правила написання вивчених у початковій школі орфограм, основні правила правопису числівників;
- *правильно вживає* особові займенники у різних відмінках з прийменником;
- *пише* правильно найуживаніші прислівники;
- *знаходить* у тексті та *виправляє* помилки на вивчені орфограми;
- *записує* правильно під диктування та у власних текстах слова із цими орфограмами;
- *пише* правильно словникові слова;
- *будує* звукову модель слова, *визначає* помилки

	у фонетичній транскрипції в межах вивченого, виконує фонетичний аналіз слова [4 МОВ 4.1]
<p>Здобувач освіти: створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення [4 МОВ 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> прості мовні ігри за аналогією: зміна звука — зміна лексичного значення: <i>зуб — суп</i> тощо; - <i>правильно наголошує</i> слова, <i>розрізняє</i> значення однакових слів з різними наголосами, <i>складає</i> загадку з такими словами; - <i>утворює</i> нові слова від поданого; - <i>знаходить</i> у тексті художнього твору та мовленні персонажів синоніми, антоніми, слова з переносним значенням; - <i>складає</i> ряд слів тематичної групи; - <i>добирає</i> відповідні прикметники до іменників; - <i>добирає</i> антоніми, <i>складає</i> синонімічні ряди слів, залучаючи також найуживаніші фразеологізми; - <i>удосконалює</i> власне мовлення, вживаючи названі засоби виразності у своїх висловленнях; - <i>самостійно будує</i> власне висловлення за поставленою метою на основі сприйнятої інформації або випадку з життя; - <i>аналізує</i> власні та чужі висловлення на предмет їх змісту (розкриття теми, основної думки), ужитих мовних засобів та вдосконалює їх; - <i>знаходить і виправляє</i> мовленнєві помилки в межах вивченого у власних висловленнях; - <i>вживає</i> українські формули мовленнєвого етикету та звертання у спілкуванні з різними людьми; - <i>правильно відтворює</i> інтонацію розповідних, питальних, спонукальних та окличних речень, звертань, однорідних членів речення у власному мовленні; - <i>виявляє</i> особливості мовлення літературних персонажів, оцінює їх та порівнює з особливостями власного мовлення; - <i>спостерігає та аналізує</i>, як впливає на співрозмовника сказане, з метою вдосконалення власного мовлення [4 МОВ 4.2]

Пропонований зміст

Досліджую загальні поняття про мову та мовлення

Мова як засіб людського спілкування і пізнання. Мова людини, тваринні мови та формальні. Рідна мова, державна мова. Українська мова серед інших мов світу. Рідна мова і споріднені мови. Спостереження за звучанням і написанням слів у споріднених мовах.

Досліджую фонетичні, орфоепічні та графічні явища

Звуки як одиниці мовлення. Співвідношення звуків і букв. Звукова модель. Фонетична транскрипція. Звуковий розбір слова.

Голосні звуки та приголосні звуки. Спостереження за роботою мовленнєвих органів (язик, губи, зуби) під час вимовляння звуків. Характеристика приголосних звуків за місцем творення (зокрема, губні), характером звучання (шиплячі), співвідношення голосу й шуму (сонорні, дзвінкі, глухі). Позначення звуків буквами. Апостроф як графічний знак.

Практичне засвоєння й удосконалення нормативної (без оглушення) вимови дзвінких приголосних у кінці слова й складу.

Тверді, пом'якшені та м'які приголосні звуки. Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі. Знак м'якшення. Подовжені м'які та пом'якшені приголосні звуки.

Удосконалення вимови та правопису слів з апострофом перед *я, ю, є, ї*, апостроф після префіксів, у деяких складних словах (двох'ярусний).

Склад. Перенесення частин слів з рядка в рядок по складах, зокрема слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Правила перенесення частин слів з літерами *й, ь* та апострофом усередині слів.

Наголос. Вправлення у вимовлянні слів, у яких учні припускаються помилок у наголошуванні, зокрема тих, що пропонують у завданнях ЗНО.

Вимова та правопис ненаголошених *е, и*.

Правопис словникових слів.

Алфавіт. Алфавітні назви літер. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Уміння користуватися алфавітом у роботі зі словниками.

Досліджую лексичні явища

Слово як одиниця мовлення. Лексика та лексичне значення слова. Що таке лексикологія та лексикографія. Тлумачний словник.

Однозначні та багатозначні слова. Старі й нові слова в нашій мові. Іншомовні слова в українській мові. «Чарівні» слова. Слова з прямим і переносним значенням. Групи слів за значенням. Синоніми, антоніми, омоніми. Фразеологізми. Походження окремих фразеологізмів. Найуживаніші синонімічні та антонімічні фразеологізми.

Досліджую будову слова

Основа і закінчення слова. Корінь. Найпоширеніші чергування в коренях слів. Спільнокореневі слова. Префікс. Суфікс. Розбір прозорих за будовою слів.

Що таке словотвір. Вправлення у творенні слів.

Досліджую морфологічні явища

Морфологія. Поняття про частини мови, їх кількість. Самостійні та службові частини мови.

Іменник як самостійна частина мови. Іменники — назви істот і неістот. Іменники — власні й загальні назви. Рід іменників, зокрема іншомовного походження. Число іменників. Відмінювання іменників. Відмінки іменників. Правопис відмінкових закінчень іменників чоловічого та жіночого роду в орудному відмінку. Місцевий відмінок множини іменників чоловічого роду. Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини. Дієслово як самостійна частина мови. Дієслова на *-ться*, *-ися*. Неозначена форма дієслова. Зміна дієслів за числами. Теперішній, майбутній і минулий часи дієслів. Правопис *е, и* в особових закінченнях дієслів I та II дієвідмін. Правопис дієслів з *не*. Дієслова, що не вживаються без *не*.

Прикметник. Роль прикметника в мові. Творення прикметників за допомогою суфіксів *-ськ-*, *-цьк-*, *-зьк-* та суфікса *-н-* (після основи на *-н*). Змінювання прикметника за родами й числами разом з іменником. Зв'язок прикметника з іменником у словосполученнях і реченнях. Добір прикметників-синонімів, антонімів.

Займенник. Роль займенника в мові. Відмінювання особових займенників.

Числівник. Кількісні числівники на позначення одиниць, десятків, сотень, їх правопис.

Прислівник. Роль прислівника в мові. Правопис найуживаніших прислівників.

Службові частини мови. Прийменник, його зв'язок з іменником. Сполучник та його роль у реченні.

Досліджую синтаксичні явища

Словосполучення. Зв'язок слів у словосполученні. Речення. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Види речень за інтонацією (окличні та неокличні). Розділові знаки в кінці речення (. ? !), велика літера в першому слові речення.

Зв'язок слів у реченні. Граматична основа речення. Другорядні члени речення.

Звертання, однорідні члени речення.

Лапки та тире в реченнях з прямою мовою.

Поняття про складне речення.

Досліджую стилістичні явища

Текст. Заголовок тексту. Будова тексту (зачин, основна частина, кінцівка). Зв'язок між окремими реченнями та частинами тексту. Абзац, його позначення.

Типи та стилі тексту. Удосконалення текстів шляхом заміни в них повторюваних слів синонімами, виправлення мовленнєвих помилок (росіянізмів, слів, ужитих у невластивих їм значеннях), уникнення повторів.

Досліджую орфографічні явища

Поняття про орфографію, орфограму. Дослідження мовного матеріалу з виучуваними орфограмами з метою виявлення закономірностей правопису та самостійних спроб формулювання правил, складання карт знань.

Робота зі словниковими словами

Математична освітня галузь

Домінантою змін у системі початкової освіти України є її модернізація на засадах компетентнісного підходу. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688) **метою** математичної початкової освіти в Проєкті визнано формування в учнів математичної компетентності як ключової в єдності взаємопов'язаних компонентів (знань, умінь і навичок, цінностей і ставлень), інших ключових компетентностей і наскрізних умінь; розвиток математичних здібностей, логічного мислення, креативності, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір і використовувати здобуті знання в повсякденному житті.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змістом математичної освітньої галузі здобувач освіти:

- 1) досліджує ситуації і визначає проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;
- 2) моделює процеси і ситуації, розробляє стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач;
- 3) критично оцінює дані, процес та результат розв'язування навчальних і практичних задач;
- 4) застосовує досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу.

З метою реалізації цілей математичної освітньої галузі та досягнення здобувачами освіти загальних результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Математика навколо мене», «Вивчаю математичні процеси та явища», «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність», «Досліджую навколишній світ засобами математики».

Згідно з Державним стандартом початкової освіти провідними цілями змістової лінії **«Математика навколо мене»** визнано: формування в учнів 1–4-х класів стійкого інтересу до математики, уявлення про математику як частину загальнолюдської культури, як метод пізнання навколишнього світу, розуміння значущості математики для подальшого суспільного прогресу; створення умов для формування логічного й абстрактного мислення дітей, забезпечення їхнього інтелектуального розвитку. Досягнення цих цілей виявляється, зокрема, у здатності дітей розпізнавати серед ситуацій зі свого життя ті, які потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення; аналізувати проблемні ситуації зі свого життя; визначати групу пов'язаних між собою величин для розв'язування повсякденних проблем математичного змісту; прогнозувати результат виконання арифметичних дій.

Основною метою змістової лінії **«Вивчаю математичні процеси та явища»** відповідно до Державного стандарту початкової освіти визнано міцне і свідоме опанування учнями системи математичних знань, умінь і навичок, необхідних для продовження математичної освіти в основній школі та вивчення суміжних дисциплін. Показниками досягнення цієї мети є сформована у випускників 4-го класу здатність *перетворювати* отриману інформацію на схему, таблицю, схематичний рисунок; *обирати* послідовність дій для розв’язування проблемної ситуації та числові дані, необхідні й достатні для відповіді на конкретне запитання; *визначати* дію/дії для розв’язування проблемної ситуації та *виконувати* її/їх.

Змістова лінія **«Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»** передбачає формування в учнів 1–4-х класів критичного й логічного мислення, що виявляється у сформованості у випускників 4-го класу здатності *визначати*, чи достатньо даних для розв’язування проблемної ситуації; *з’ясовувати*, чи існує інший шлях розв’язування проблемної ситуації; *перевіряти* правильність результату арифметичної дії; *знаходити* помилки та *виправляти* їх.

Реалізація ключової мети змістової лінії **«Досліджую навколишній світ засобами математики»** — створення умов для розвитку математичних здібностей учнів — вимагає розв’язування таких взаємопов’язаних завдань, визначених Державним стандартом початкової освіти: формування в дітей здатності *визначати* істотні, спільні й відмінні ознаки об’єктів навколишнього світу; *порівнювати*, *об’єднувати* їх у групу і *розподіляти* на групи за спільною ознакою; *лічити* об’єкти, *позначати* числом результат лічби; *порівнювати* числа та *впорядковувати* їх; *конструювати* площинні та об’ємні фігури з підручного матеріалу, *створювати* макети реальних та уявних об’єктів; *вимірювати* величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів.

Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Математика» (1 клас — 3 год/тижд.; 2–4 класи — 4 год/тижд.) та інтегрований курс «Я пізнаю світ», у якому на математичну освітню галузь у 1–4 класах відведено 1 год/тижд.

На уроках математики та навчального предмета «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу, що охарактеризовані на с. 6–9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Математика навколо мене»	
<p>Здобувач освіти: розпізнає серед ситуацій зі свого життя ті, які потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення [1–2 MAO 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складає</i> задачі певного виду (прості, складені, обернені) на основі ситуацій зі свого життя; <i>обґрунтовує</i> свою думку [2 MAO 1.1], [2 MAO 1.2]; - <i>називає</i> вид і структурні елементи задачі — умову й запитання, числові дані та шукане; <i>пояснює</i>, що в умові задачі містяться числові дані, а запитання вказує на шукане [2 MAO 1.1]; - <i>читає</i> задачу з відповідною інтонацією (робить паузу між умовою й запитанням) [2 MAO 1.1]; - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з лічбою об'єктів; <i>доводить</i> правильність своєї думки [2 MAO 1.1], [2 MAO 1.2]; - <i>розкриває</i> зміст поняття «величина», «іменоване число»; <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з величинами та іменованими числами; <i>доводить</i> правильність своєї думки [2 MAO 1.1]; - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що вимагають обчислення; <i>пояснює</i> відмінність між числом і цифрою [2 MAO 1.1]; - <i>розповідає</i> про натуральне число як результат лічби; <i>визначає</i> склад чисел 2–10 [1 MAO 1.1]; - <i>знаходить</i> попереднє й наступне числа для поданого, «сусідів числа» [1 MAO 2.1]; - <i>утворює</i> число додаванням одиниці до попереднього і відніманням одиниці від наступного до нього числа [1 MAO 1.1]; - <i>порівнює</i> числа різними способами — за місцем чисел у числовому ряді, за складом чисел [2 MAO 1.1]; - <i>записує</i> результат порівняння за допомогою відповідних знаків [1 MAO 1.1]; - <i>обґрунтовує</i> вибір знака під час порівняння чисел [2 MAO 1.1]; - <i>розкриває</i> позиційний принцип запису чисел [2 MAO 1.1]; - <i>перелічує</i> назви розрядів і класів; <i>визначає</i> розрядний склад чисел [2 MAO 1.3]; - <i>подає</i> число у вигляді суми розрядних доданків [2 MAO 1.3];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє</i> позиційне значення цифри в записі числа [2 MAO 1.3]; - <i>розкриває</i> зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення [1 MAO 1.2], [2 MAO 1.2]; - <i>називає</i> компоненти та результати дій додавання й віднімання, множення та ділення [1 MAO 1.2], [2 MAO 1.2]; - <i>називає</i> та <i>позначає</i> на письмі знаки дій додавання й віднімання, множення та ділення, порівняння [1 MAO 1.2], [2 MAO 1.2]; - <i>розуміє</i> число «нуль» як кількісну характеристику порожньої множини, як результат віднімання рівних чисел [1 MAO 1.2]; - <i>знає</i> таблиці додавання та віднімання одноцифрових чисел з переходом та без переходу через десятку [1 MAO 2.1], множення чисел 2–10, таблиці ділення на числа 2–10 [2 MAO 2.1]; - <i>перелічує</i> властивості дій множення й ділення на 1, 10, 100, множення на нуль, множення нуля на число, ділення нуля на число, ділення рівних чисел; <i>розуміє</i>, що ділення на нуль неможливе [2 MAO 2.1]; - <i>пояснює сутність</i> ділення на вміщення й ділення на рівні частини [2 MAO 2.1]; - <i>розрізняє</i> числові рівності й нерівності; <i>читає</i> й <i>записує</i> числові рівності, числові нерівності; <i>пояснює</i>, що рівності й нерівності можуть бути істинними та хибними [2 MAO 2.1]; - <i>розповідає</i> про числові та буквені вирази; <i>пояснює</i> можливість позначення числа буквою [2 MAO 2.1]; - <i>пояснює</i>, що таке рівняння [2 MAO 2.1]
<p>Здобувач освіти: аналізує проблемні ситуації зі свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту [2 MAO 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> проблемні ситуації зі свого життя, які можна розв'язати математичними методами; <i>доводить</i> правильність власної позиції [2 MAO 1.2]; - <i>розуміє</i>, що числове значення виразу зі змінною залежить від значень, яких набуває змінна [2 MAO 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: прогнозує результат виконання арифметичних дій [2 MAO 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>прогнозує</i> результат додавання й віднімання, множення та ділення [2 MAO 1.3]; - <i>зіставляє</i> одержаний результат лічби об'єктів з прогнозованим [2 MAO 1.3]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Задачі Поняття «задача». Структурні елементи задачі: дані й шукане. Зв'язок умови й запитання. Прості задачі на знаходження суми, різниці двох чисел, збільшення та зменшення числа</p>	

на кілька одиниць, різницеve порівняння, знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, на розкриття змісту множення, ділення, на збільшення або зменшення числа в кілька разів, на кратне порівняння чисел. Задачі на знаходження ціни, кількості та вартості товару. Задачі на знаходження маси. Задачі на ділення на рівні частини та на вміщення.

Ознайомлення зі складеною задачею як такою, яку не можна розв'язати однією арифметичною дією.

Задачі на знаходження третього доданка, на знаходження числа за сумою двох інших, на знаходження суми трьох доданків.

Обернена задача.

Задачі з логічним навантаженням.

Компетентнісно зорієнтовані задачі.

Величини

Довжина, маса, місткість, час і грошові одиниці як властивості предметів навколишнього світу.

Іменовані числа.

Лічба предметів. Натуральні числа й нуль

Лічба предметів. Натуральні числа й нуль. Склад чисел 2–10.

Нумерація чисел

Число та цифра. Натуральні числа. Число «нуль» як кількісна характеристика порожньої множини.

Попереднє та наступне числа для поданого, «сусіди числа».

Позиційний принцип запису чисел. Назви розрядів і класів. Розряди та класи. Розрядний склад числа. Розрядні доданки. Нумерація чисел у межах 1 000.

Арифметичні дії

Зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення. Знаки арифметичних дій. Назви компонентів і результатів дій додавання, віднімання, множення й ділення.

Таблиці додавання та віднімання одноцифрових чисел з переходом і без переходу через десятку, множення чисел 2–10, таблиці ділення на числа 2–10.

Закони додавання та множення.

Властивості множення й ділення на 1, 10, 100; множення на нуль, множення нуля на число; ділення нуля на число. Неможливість ділення на нуль. Ділення рівних чисел.

Сутність ділення на вміщення й ділення на рівні частини.

Вирази, рівняння, нерівності

Числові рівності й нерівності: істинні та хибні.

Математичні вирази. Числові та буквені вирази. Порівняння математичних виразів.

Рівняння. Нерівності

2. Змістова лінія «Вивчаю математичні процеси та явища»

Здобувач освіти:

перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) на схему, таблицю, схематичний рисунок [2 МАО 2.1]

Здобувач освіти:

- *моделює* подану інформацію за допомогою відрізків, графів, таблиць, схематичних рисунків [2 МАО 2.1];
- *складає* сюжетні задачі за рисунками, схемами, виразами [2 МАО 2.1];
- *ілюструє* відношення різницевого та кратного порівняння за допомогою рисунків, схем [2 МАО 2.1];

	<p>- <i>розуміє</i> операції додавання й віднімання, множення та ділення за допомогою рисунків, схем [2 MAO 2.1]</p>
<p>Здобувач освіти: обирає послідовність дій для розв'язування проблемної ситуації [2 MAO 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знає</i> порядок роботи над задачею, зміст її окремих етапів [2 MAO 2.2]; - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання та віднімання, множення й ділення в обчисленнях [2 MAO 2.2]; - <i>застосовує</i> в обчисленнях переставний закон додавання/множення [2 MAO 2.2]; - <i>застосовує</i> правило порядку виконання дій у виразах без дужок і з дужками [2 MAO 2.2]; - <i>розкриває</i> сутність порозрядного додавання й віднімання багатоцифрових чисел без переходу та з переходом через розряд [2 MAO 2.2]
<p>Здобувач освіти: обирає числові дані, необхідні й достатні для відповіді на конкретне запитання; визначає дію/дії для розв'язування проблемної ситуації, виконує її/їх [1–2 MAO 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> числові й буквені дані, необхідні й достатні для відповіді на запитання задачі [2 MAO 2.3], [2 MAO 3.1]; - <i>розв'язує</i> прості задачі на знаходження суми, різниці двох чисел; на збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, різницеве порівняння; на знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника; на розкриття змісту множення, ділення; на збільшення або зменшення числа в кілька разів, на кратне порівняння чисел; задачі, що подані в непрямій формі [2 MAO 2.2], [2 MAO 3.2]; - <i>розв'язує</i> обернені задачі; задачі на 2–3 дії (додавання й віднімання), що є комбінаціями простих задач тих видів, які вже вивчили [2 MAO 2.2], [2 MAO 3.2]; - <i>усно формулює</i> повну відповідь на запитання задачі [2 MAO 2.2]; - <i>записує</i> розв'язування задачі: умову задачі в стислому вигляді, розв'язання задачі, коротку відповідь [2 MAO 2.2]; - <i>обчислює</i> значення виразів (з дужками та без них) на 2–3 дії одного або різних ступенів; <i>порівнює</i> математичні вирази на основі порівняння їх значень [2 MAO 2.2]; - <i>обґрунтовує</i> вибір дії, за допомогою якої розв'язується задача [2 MAO 2.2]; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника [2 MAO 2.2]; - <i>обґрунтовує</i> сутність розв'язування рівняння, знаходження коренів рівняння; <i>пояснює</i>, що рівняння може мати один корінь, безліч коренів або не мати коренів [2 MAO 2.2], [2 MAO 2.4]

Пропонований зміст

Задачі

Етапи роботи над задачею: ознайомлення з текстом задачі, виділення з нього умови та запитання, числових даних і шуканого, об'єкта (об'єктів) задачі. Аналіз задачі.

Допоміжна модель задачі: короткий запис, моделювання ситуації, що описана, за допомогою схематичних рисунків, підбір і обґрунтування арифметичної дії для розв'язування задачі, запис розв'язання, формулювання й запис відповіді задачі.

Арифметичні дії

Переставний, розподільний, сполучний закони додавання та множення. Взаємозв'язок дій додавання й віднімання, множення та ділення. Прийоми додавання й віднімання в межах 1 000. Додавання суми до числа. Віднімання суми від числа. Правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника.

Вирази, нерівності, рівняння

Порядок виконання дій у виразах без дужок і з дужками. Обчислення значень виразів зі змінною на одну та дві дії.

Рівняння та його розв'язування. Знаходження коренів рівняння. Кількість розв'язків рівняння: один, безліч, жодного

3. Змістова лінія «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»

Здобувач освіти:

визначає, чи достатньо даних для розв'язання проблемної ситуації [2 МАО 3.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує* текст задачі з метою визначення наявності всіх даних для її розв'язування [2 МАО 3.1];
- *розуміє*, що для відповіді на запитання задачі може бракувати числових даних [2 МАО 3.1];
- *моделює* відношення кратного порівняння чисел [2 МАО 3.1];
- *перетворює* хибні числові рівності та нерівності на істинні [2 МАО 3.1];
- *розкриває суть* алгоритму розв'язування винахідницької задачі, виявляє суперечності [2 МАО 3.1]

Здобувач освіти:

з'ясовує, чи існує інший шлях розв'язування проблемної ситуації [2 МАО 3.2]

Здобувач освіти:

- *розв'язує* складені задачі за планом, за діями з поясненням, за допомогою виразу [2 МАО 3.2];
- *використовує*, якщо можливо, різні способи розв'язування задач [2 МАО 3.2];
- *обирає* доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку [2 МАО 3.2];
- *порівнює* математичні вирази різними способами, зокрема на основі перетворення суми однакових доданків на добуток, переставного та сполучного законів додавання/множення [2 МАО 3.2];
- для розв'язування нестандартних задач *застосовує* метод міркувань без виконання арифметичних дій, метод добору [2 МАО 3.2];
- *застосовує* метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка для

	розв'язування комбінаторних задач [2 МАО 3.2]
Здобувач освіти: зіставляє одержаний результат із прогнозованим [2 МАО 3.3]	Здобувач освіти: - <i>передбачає</i> приблизний результат розв'язування задачі [2 МАО 3.3]; - <i>добирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку [2 МАО 3.3]; - <i>визначає</i> та <i>моделює</i> ідеальний кінцевий результат [2 МАО 3.3]
Здобувач освіти: перевіряє правильність результату арифметичної дії; знаходить помилки та виправляє їх [1–2 МАО 3.4]	Здобувач освіти: - <i>перевіряє</i> різні способи розв'язування задачі [2 МАО 3.4]; - <i>перевіряє</i> додавання відніманням, а віднімання — додаванням; множення — діленням, а ділення — множенням [2 МАО 3.4]; - <i>знаходить</i> помилки у математичних обчисленнях, <i>усуває</i> їх виконуючі необхідні дії [2 МАО 2.3, 3.4]
Пропонований зміст	
Задачі Розв'язування простих та складених задач, комбінаторних задач і задач із логічним навантаженням різними способами. Перевірка правильності розв'язування задачі. Розв'язування нестандартних задач методом організованого перебору варіантів, табличним методом, методом графів, міркувань, схематичного малюнка тощо.	
Арифметичні дії, вирази, рівняння Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів за сталого іншого компонента. Перевірка правильності виконання дій додавання й віднімання, множення та ділення. Перевірка правильності розв'язування рівняння, знаходження розв'язків нерівності	
4. Змістова лінія «Досліджую навколишній світ засобами математики»	
Здобувач освіти: визначає істотні, спільні й відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; порівнює, об'єднує в групу і розподіляє на групи за спільною ознакою [1–2 МАО 4.1]	Здобувач освіти: - <i>визначає</i> множину як сукупність предметів, що мають спільну ознаку [2 МАО 1.1], [2 МАО 4.1]; - <i>розпізнає</i> предмети за розміром, формою, призначенням, кольором тощо [2 МАО 1.1], [2 МАО 1.2], [2 МАО 4.1]; - <i>визначає</i> спільні та відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу [2 МАО 1.2], [2 МАО 4.1]; - <i>уживає</i> в мовленні слова «кожний», «крім», «один із», «хоча б один», «усі», «деякі»; <i>порівнює</i> предмети за вказаними ознаками; - <i>пояснює</i> зміст сполучників «і» та «або»; <i>будує</i> судження з використанням відповідних сполучників «і», «або», «якщо...», «то...» [2 МАО 1.2], [2 МАО 4.1]; - <i>визначає</i> розташування предметів, чисел відносно вказаного («стоїть перед», «стоїть після», «стоїть між»; «попереду», «позаду») [2 МАО 1.2], [2 МАО 4.1];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>встановлює</i> відповідні відношення між предметами: більший, ніж; менший, ніж; найбільший; найменший; однакові; коротший, ніж; довший за; найдовший; найкоротший; однакові за довжиною тощо [2 MAO 4.1]; - <i>порівнює й упорядковує</i> предмети за розміром, довжиною, висотою, товщиною та кількістю [2 MAO 4.1]; - <i>знає</i> слова-ознаки відношень різницевого порівняння; - <i>розуміє</i> сутність відношення між числами «більше на...», «менше на...» [2 MAO 4.1]; - <i>виконує</i> практичні дії для утворення множин і підмножин [2 MAO 4.1]; - <i>виконує</i> практичні дії для обчислення відстані між об'єктами, периметра об'єкта [2 MAO 4.1]
<p>Здобувач освіти: лічить об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах 100 та впорядковує їх [1–2 MAO 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>лічить</i> за правилами лічби предмети в просторі (розташовані послідовно, хаотично, по колу) [2 MAO 2.1], [2 MAO 4.2]; - <i>зіставляє</i> предметні множини за кількістю елементів способом складання пар [2 MAO 2.1], [2 MAO 4.2]; - <i>пояснює</i> сутність кількісної та порядкової лічби; <i>визначає</i> кількість елементів сукупності (множини) [2 MAO 2.1], [2 MAO 4.2]; - <i>установлює</i> порядковий номер об'єкта в заданому напрямку лічби; <i>вживає</i> в мовленні відповідні кількісні й порядкові числівники [2 MAO 2.1], [2 MAO 4.2]; - <i>називає</i> числа в прямому і зворотному порядку в межах 1 000 [2 MAO 2.1], [2 MAO 4.2]; - <i>розуміє</i> десятків як лічильну одиницю; <i>лічить</i> десятками в межах мільйона [2 MAO 2.1], [2 MAO 4.2]
<p>Здобувач освіти: обчислює усно зручним для себе способом у навчальних і практичних ситуаціях [2 MAO 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> прийоми обчислення в межах 1 000 на основі знання нумерації чисел: додає й віднімає багатоцифрові числа [2 MAO 4.3]; - <i>пояснює</i> сутність прийомів усного додавання й віднімання чисел частинами, порозрядного, способом округлення [2 MAO 4.3]; - <i>застосовує</i> правила додавання числа до суми, віднімання числа від суми в обчисленнях у межах 1 000 [2 MAO 4.3]; - <i>володіє</i> обчислювальними навичками додавання й віднімання, множення та ділення [2 MAO 4.3]
<p>Здобувач освіти: орієнтується на площині і в просторі; описує або зображує схематично розміщення, напрямки і рух об'єктів [1–2 MAO 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>орієнтується</i> на площині та в просторі (на аркуші паперу, на класній дошці, у класній кімнаті, на подвір'ї тощо); <i>установлює</i> відношення між предметами, що розміщені на площині та в просторі (лівіше, правіше, вище, нижче тощо) [2 MAO 4.4]; - <i>розміщує</i> та <i>переміщує</i> предмети в заданих напрямках; <i>визначає</i> взаємне розміщення предметів [2 MAO 4.4];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>креслить</i> точку, пряму, криву, промінь, відрізок, багатокутники, коло [2 МАО 4.4]; - <i>будує</i> прямі лінії, промені, відрізки за допомогою лінійки; кути за допомогою косинця, транспортира [2 МАО 4.4]; - <i>позначає</i> точки й відрізки буквами [2 МАО 4.4]
<p>Здобувач освіти: розпізнає знайомі геометричні площинні та об'ємні фігури серед предметів навколишнього світу, на рисунках [2 МАО 4.5]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> форму предметів; <i>розпізнає</i> й <i>описує</i> предмети за формою [2 МАО 4.5]; - <i>розрізняє</i> геометричні фігури на площині: пряму, криву, промінь, відрізок, коло, круг, багатокутники; у просторі: куб, куля, конус, піраміда, циліндр [2 МАО 4.5]; - <i>позначає</i> й <i>називає</i> геометричні фігури буквами латинського алфавіту [2 МАО 4.5]; - <i>називає</i> вершини та сторони багатокутників [2 МАО 4.5]; - <i>виділяє</i> геометричні фігури на кресленні; <i>пояснює</i> належність геометричної фігури до певного виду багатокутників [2 МАО 4.5]; - <i>визначає</i> криві та прямі лінії; паралельні та перпендикулярні прямі; види кутів: прямі, гострі, тупі та розгорнуті; рівні відрізки [2 МАО 4.5]; - <i>знаходить</i> точку перетину прямих [2 МАО 4.5]; - <i>перелічує</i> види багатокутників та їхні елементи [2 МАО 4.5]; - <i>розрізняє</i> замкнену та незамкнену ламану лінії [2 МАО 4.5]; - <i>знаходить</i> ланки ламаної; <i>визначає</i> довжину ламаної [2 МАО 4.5]; - <i>пояснює</i>, що коло — це замкнена крива; круг — це частина площини, обмежена колом [2 МАО 4.5]; - <i>визначає</i> за рисунком елементи кола, круга [2 МАО 4.5]; - <i>розрізняє</i> коло і круг за істотними ознаками [2 МАО 4.5]; - <i>пояснює</i>, що квадрат — це прямокутник, у якого всі сторони рівні [2 МАО 4.5]
<p>Здобувач освіти: конструює площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу, створює макети реальних та уявних об'єктів [2 МАО 4.6]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> геометричні фігури з підручного матеріалу [2 МАО 4.6]; - <i>конструює</i> геометричну фігуру з інших фігур — трикутників, чотирикутників тощо [2 МАО 4.6]
<p>Здобувач освіти: вимірює величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів [2 МАО 4.7]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), одиниці вимірювання маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), час (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття) і співвідношення між ними [2 МАО 4.7];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>записує</i> результати вимірювання величин [2 MAO 4.7]; - <i>перетворює</i> складені іменовані числа на прості та прості на складені [2 MAO 4.7]; - <i>порівнює</i> іменовані числа [2 MAO 4.7]; - <i>виконує</i> дії додавання, віднімання, множення й ділення з іменованими числами [2 MAO 4.7]; - <i>вимірює</i> довжину предметів; довжину відрізка за допомогою лінійки; градусну міру кута за допомогою транспортира [2 MAO 4.7]; - <i>порівнює</i> довжини відрізків «на око», накладанням [2 MAO 4.7]; за результатами їх вимірювання; предмети за масою «на руку»; об'єкти за місткістю [2 MAO 4.7]; - <i>визначає</i> час за годинником [2 MAO 4.7]; - <i>виконує</i> найпростіші розрахунки з використанням монет і купюр [2 MAO 4.7]; - <i>застосовує</i> правила знаходження довжини ламаної, периметра многокутника [2 MAO 4.7]
<p>Здобувач освіти: установлює залежності між компонентами і результатом арифметичної дії [2 MAO 4.8]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання й віднімання під час віднімання з переходом через десяток [2 MAO 4.8]; - <i>пояснює</i> залежність результатів дій додавання й віднімання від зміни одного з компонентів; залежність значення добутку від зміни одного з множників; залежність значення частки від зміни діленого або дільника [2 MAO 4.8]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Лічба предметів Об'єднання предметів у групу за спільною ознакою або розбиття групи предметів на підгрупи за спільною ознакою. Сукупність предметів зі спільною ознакою (множина). Кількість елементів сукупності (множини). Лічба. Правила лічби. Назви чисел у межах 1 000. Лічба в межах мільйона. Порівняння предметних множин за кількістю елементів. Практичні дії з предметними множинами — об'єднання, вилучення. Порядкова лічба. Порядкові відношення.</p> <p>Величини Одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), часу (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття). Групи взаємопов'язаних величин. Залежність між величинами. Запис результатів вимірювання величин. Перетворення складених іменованих чисел на прості та простих — на складені. Порівнювання іменованих чисел. Арифметичні дії з величинами. Вимірювання довжини предметів, відрізка за допомогою лінійки; градусної міри кута за допомогою транспортира.</p>	

Порівнювання довжини відрізків «на око», накладанням; за результатами їх вимірювання; предметів за масою «на руку»; об'єктів за місткістю. Найпростіші розрахунки з використанням монет і купюр. Визначення часу за годинником.

Просторові відношення. Геометричні фігури

Взаємне розміщення предметів на площині та в просторі: попереду, позаду, поруч, угорі, унизу, по центру; ліворуч, праворуч, між; під, над, на.

Напрямки руху: справа наліво, зліва направо, зверху вниз, знизу вгору.

Геометрія. Евклідова геометрія. Геометричні фігури: точка, лінія, пряма, крива, промінь, відрізок, ламана, многокутники (трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник тощо), коло, круг.

Просторові фігури: куб, куля, конус, циліндр.

Позначення точок і відрізків буквами. Вимірювання довжини відрізків. Креслення відрізків заданої довжини.

Задачі на конструювання геометричних фігур.

Паралельні та перпендикулярні прямі. Перетин прямих. Точки перетину прямих.

Кути многокутника. Прямий, гострий, тупий та розгорнутий кути. Транспортир.

Вимірювання кутів транспортиром.

Ламана, ланки ламаної. Замкнена та незамкнена ламана лінія. Довжина ламаної.

Многокутник та його елементи: вершини, сторони, кути. Многокутники: трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник. Периметр многокутника. Правила знаходження периметра прямокутника (квадрата), трикутника. Прямокутник. Прямокутник і його елементи. Властивість протилежних сторін прямокутника. Квадрат. Побудова прямокутників. Трикутник. Трикутник і його елементи.

Коло, круг та їх елементи. Центр кола, круга, радіус, діаметр.

Периметр многокутників

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Математика навколо мене»	
<p>Здобувач освіти: розпізнає серед життєвих ситуацій ті, що стосуються кількісних відношень/форм об'єктів навколишнього світу [3–4 MAO 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>читає</i> задачу з відповідною інтонацією (робить паузу між умовою й запитанням) [3 MAO 1.1], [3 MAO 1.2]; - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з лічбою об'єктів; із величинами та іменованими числами; - <i>доводить</i> правильність своєї думки [3 MAO 1.2]; - <i>називає</i> вид і структурні елементи задачі — умову й запитання, числові дані та шукане; <i>пояснює</i>, що в умові задачі містяться числові дані, а запитання вказує на шукане [3 MAO 1.1], [3 MAO 1.2]; - <i>розповідає</i> про натуральне число як результат лічби [3 MAO 1.2]; - <i>розкриває</i> позиційний принцип запису чисел [3 MAO 4.2]; - <i>перелічує</i> назви класів і розрядів багатоцифрових чисел [3 MAO 4.2]; - <i>знає</i> назви розрядних чисел (круглих тисяч) [3 MAO 4.2]; - <i>називає</i> розрядні (круглі) числа в прямому й зворотному порядку від будь-якого числа до вказаного [3 MAO 4.2]; - <i>визначає</i> розрядний склад чисел [3 MAO 4.2]; - <i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду та класу в числі [3 MAO 4.2]; - <i>записує</i> багатоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків [3 MAO 4.2]; - <i>записує</i> арабські цифри римськими [3 MAO 4.2]; - <i>записує</i> результат порівняння чисел за допомогою відповідних знаків; <i>обґрунтовує</i> вибір знака під час порівняння чисел [3 MAO 4.2]; - <i>називає</i> додатні та від'ємні числа, наводить приклади цих чисел серед життєвих ситуацій [3 MAO 1.2]; - <i>розкриває</i> зміст поняття «величина», «іменоване число»; - <i>знає</i> назви одиниць вимірювання довжини, маси, часу, вартості, площі, об'єму; <i>називає</i> одиниці вимірювання швидкості [3 MAO 1.2], [3 MAO 4.7]; - <i>розкриває</i> зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення, піднесення до степеня [3 MAO 1.1]; - <i>називає</i> та <i>позначає</i> на письмі знаки дій додавання й віднімання, множення та ділення, порівняння [3 MAO 1.1]; - <i>називає</i> компоненти та результати дій додавання й віднімання, множення та ділення, піднесення до степеня [3 MAO 1.1]; - <i>розуміє</i> спосіб одержання дробу та дріб як частку двох натуральних чисел [4 MAO 1.1];

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>знає</i> означення чисельника й знаменника дробу; <i>читає й записує</i> дроби [4 MAO 1.1]; - <i>розрізняє</i> дроби, які дорівнюють 1; мішані числа [4 MAO 1.1]; - <i>розуміє</i> число «нуль» як кількісну характеристику порожньої множини, як результат віднімання рівних чисел [4 MAO 1.1]; - <i>перелічує</i> властивості дій множення й ділення на 1, 10, 100, множення на нуль, множення нуля на число, ділення нуля на число, ділення рівних чисел [3 MAO 1.1], [3 MAO 1.3]; - <i>розуміє</i>, що ділення на нуль неможливе [3 MAO 1.1]; - <i>пояснює</i>, що таке дріб, рівняння, вираз, числова нерівність [4 MAO 1.1]; - <i>розрізняє</i> числові рівності й нерівності; <i>читає й записує</i> числові рівності, числові нерівності; <i>пояснює</i>, що рівності й нерівності можуть бути істинними або хибними [3 MAO 1.1]; - <i>розповідає</i> про числові та буквені вирази; <i>пояснює</i> можливість позначення числа буквою [3 MAO 1.1]
<p>Здобувач освіти: аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою [4 MAO 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> проблемні життєві ситуації, які можна розв'язати математичними методами; <i>доводить</i> правильність власної позиції; <i>здійснює</i> аналіз змісту задачі [4 MAO 1.2]; - <i>називає</i> особливості прямолінійного руху двох тіл в одному напрямку, назустріч одне одному та в протилежних напрямках [4 MAO 1.2]; - <i>застосовує</i> співвідношення між одиницями вимірювання величин під час розв'язування пізнавальних і практично зорієнтованих задач [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]; - <i>установлює</i> залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів [4 MAO 1.2]; - <i>установлює</i> співвідношення між розрядними одиницями кожного класу багатоцифрового числа [4 MAO 4.7]; - <i>розуміє</i>, що числове значення виразу зі змінною залежить від значень, яких набуває змінна [4 MAO 1.2]; - <i>розуміє</i>, що нерівність зі змінною (рівняння) може не мати розв'язків, мати один, кілька або безліч розв'язків [4 MAO 1.2]
<p>Здобувач освіти: прогнозує результат розв'язування проблемної ситуації з урахуванням власного досвіду [4 MAO 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>прогнозує</i> результат додавання й віднімання, множення та ділення; ділення з остачею [4 MAO 1.3]; - <i>прогнозує</i> кількість цифр у сумі, різниці, добутку, частці [4 MAO 1.3]; - <i>прогнозує</i> результати зміни відстані між тілами за одиницю часу [4 MAO 1.3]; - <i>прогнозує</i> очікуваний результат задачі [4 MAO 1.3]; - <i>прогнозує</i> результати спостережень/дослідів [4 MAO 1.3]

2. Змістова лінія «Вивчаю математичні процеси та явища»

<p>Здобувач освіти: перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами на схему, таблицю, схематичний рисунок [4 MAO 2.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розуміє й використовує</i> в різних життєвих ситуаціях інформацію з таблиць та лінійних діаграм; <i>упорядковує</i> дані описаних подій [4 MAO 2.1]; - <i>обирає</i> дані, необхідні й достатні для розв'язування проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування сюжетних задач [4 MAO 2.1]; - <i>моделює</i> подану інформацію за допомогою відрізків, графів, таблиць, схематичних рисунків [4 MAO 2.1]; - <i>складає</i> сюжетні задачі за рисунками, схемами, виразами; - <i>використовує</i> схематичні рисунки, різні варіанти короткого запису задач (схеми, таблиці, креслення) [4 MAO 2.1]; - <i>моделює</i> прямолінійний рух двох тіл [4 MAO 2.1]; - <i>розуміє</i> операції додавання й віднімання, множення та ділення за допомогою рисунків, схем [4 MAO 2.1]; - <i>розрізняє</i> типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні [4 MAO 2.1]; - <i>читає</i> таблиці, лінійні, кругові та стовпчасті діаграми [4 MAO 2.1], [4 ІФО 1.2]; - <i>добудовує</i> лінійні, кругові та стовпчасті діаграми [4 MAO 2.1]; - <i>порівнює й узагальнює</i> дані, уміщені в таблицях, на діаграмах; - <i>обирає</i> дані, необхідні й достатні для розв'язування проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування сюжетних задач [4 MAO 2.1], [4 MAO 2.3], [4 ІФО 1.2]; - <i>читає й записує</i> правильні та неправильні дроби за поданими рисунками, діаграмами [4 MAO 2.1]
<p>Здобувач освіти: обирає спосіб (способи) розв'язування проблемної ситуації [3–4 MAO 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> типovu задачу й <i>актуалізує</i> спосіб її розв'язування; <i>знає</i> порядок роботи над задачею, зміст її окремих етапів [4 MAO 2.2]; - <i>розв'язує</i> задачі різними способами: знаходженням однакової величини, способом відношень [3 MAO 2.3]; - <i>розкриває</i> сутність порозрядного додавання й віднімання багатоцифрових чисел без переходу та з переходом через розряд; <i>знає</i> спосіб заміни числа сумою розрядних доданків [3 MAO 4.2], [4 MAO 2.2]; - <i>порівнює</i> багатоцифрові числа різними способами (спосіб порозрядного або покласового порівняння, на основі слідування чисел у натуральному ряді) [3 MAO 4.2], [4 MAO 2.2]; - <i>застосовує</i> до обчислень правило знаходження невідомого компонента арифметичної дії; алгоритм ділення з остачею; правила порядку виконання дій у виразах без дужок і з дужками [3 MAO 3.2]; - <i>застосовує</i> в обчисленнях переставний, розподільний і сполучний закони додавання та множення [3 MAO 3.2], [3 MAO 4.3]

<p>Здобувач освіти: обирає дані, необхідні й достатні для розв'язування проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язування проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами [3–4 MAO 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>визначає</i> числові й буквені дані, необхідні й достатні для відповіді на запитання задачі; усно <i>формулює</i> повну відповідь на запитання задачі [4 MAO 2.3]; - <i>записує</i> розв'язування задачі: умову задачі в стислому вигляді, розв'язання задачі, коротку відповідь [3 MAO 1.2], [3 MAO 2.3]; - <i>розв'язує</i> задачі різними способами; <i>обґрунтовує</i> вибір дії, за допомогою якої розв'язується задача [3 MAO 3.2], [3 MAO 3.4]; - <i>розв'язує</i> обернені задачі; задачі на 2–4 дії (додавання й віднімання, множення та ділення), що є комбінаціями простих задач тих видів, які вже вивчили [3 MAO 3.2], [3 MAO 2.3]; - <i>розв'язує</i> задачі з буквеними даними способом складання виразу [4 MAO 2.3]; - <i>обчислює</i> значення виразів (з дужками та без них) на 2–4 дії одного або різних ступенів [3 MAO 2.3], [3 MAO 4.3]; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника [3 MAO 2.3], [3 MAO 3.2]; - <i>обґрунтовує</i> сутність розв'язування рівняння, знаходження коренів рівняння; <i>пояснює</i>, що рівняння може мати один корінь, безліч коренів або не мати коренів [3 MAO 4.8], [3 MAO 2.3]; - <i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною, у яких права частина є числовим виразом, один компонент є числовим виразом [3 MAO 4.8]; - <i>розуміє</i>, що складена задача може бути розв'язана за допомогою рівняння [4 MAO 2.3], [4 MAO 2.2]</p>
<p>Пропонований зміст</p>	
<p>Задачі Етапи роботи над задачею: ознайомлення з текстом задачі, виділення з нього умови та запитання, числових даних і шуканого, об'єкта (об'єктів) задачі. Аналіз задачі. Допоміжна модель задачі: короткий запис, моделювання ситуації, що описана, за допомогою схематичних рисунків, підбір і обґрунтування арифметичної дії для розв'язування задачі, запис розв'язання, формулювання й запис відповіді задачі.</p> <p>Арифметичні дії Взаємозв'язок дій додавання й віднімання, множення та ділення. Переставний, розподільний, сполучний закони додавання та множення. Прийоми усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах мільйона. Правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника. Додавання й віднімання на основі нумерації багатоцифрових чисел. Письмове додавання й віднімання багатоцифрових чисел з переходом через розряд. Письмове додавання трьох доданків. Письмове множення й ділення багатоцифрових чисел на одноцифрове; на розрядні одиниці 1, 10, 100; на кругле число; на багатоцифрове число. Письмове ділення з остачею. Ознаки подільності на 2, 5, 10.</p>	

<p>Піднесення до степеня. Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за величиною його дробу. Додавання й віднімання дробів з однаковими знаменниками. Раціональні прийоми обчислень. Вирази, нерівності, рівняння Порядок виконання дій у виразах без дужок і з дужками. Обчислення значень виразів зі змінною на одну та дві дії. Рівняння та його розв'язування. Знаходження коренів рівняння. Кількість розв'язків рівняння: один, безліч, жодного. Рівняння, у яких один із компонентів дії є виразом зі змінною (ознайомлення). Нерівності з однією змінною. Робота з даними Виділення та впорядкування даних за певною ознакою. Задачі міжпредметного змісту на роботу з даними. Діаграми. Типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні. Читання діаграм. Добудова лінійних та стовпчастих діаграм</p>	
3. Змістова лінія «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»	
Здобувач освіти: використовує відомі засоби добору необхідних даних для розв'язування проблемної ситуації [3–4 MAO 3.1]	Здобувач освіти: <ul style="list-style-type: none"> - <i>аналізує</i> текст задачі з метою визначення наявності всіх даних для її розв'язування [3 MAO 3.1]; - <i>розуміє</i>, що для відповіді на запитання задачі може бракувати числових даних [3 MAO 3.1]; - <i>використовує</i> різні форми запису розв'язання задачі (за діями, виразом або рівнянням) [4 MAO 3.1]; - <i>перетворює</i> хибні числові рівності та нерівності на істинні [4 MAO 3.1]; - <i>розкриває суть</i> алгоритму розв'язування винахідницької задачі, виявляє суперечності [4 MAO 3.1]
Здобувач освіти: досліджує різні шляхи розв'язування проблемної ситуації, обирає раціональний шлях її розв'язування [3–4 MAO 3.2]	Здобувач освіти: <ul style="list-style-type: none"> - <i>розв'язує</i> складені задачі за планом, за діями з поясненням, за допомогою виразу [4 MAO 3.2]; - <i>використовує</i>, якщо можливо, різні способи розв'язування задач [4 MAO 3.2]; - <i>обирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку [4 MAO 3.2]; - <i>порівнює</i> математичні вирази різними способами, зокрема на основі перетворення суми однакових доданків на добуток, переставного та сполучного законів додавання/множення; за місцем чисел у числовому ряді, за складом чисел [3 MAO 3.2]; - <i>порівнює</i> математичні вирази на основі порівняння їх значень [3 MAO 3.2]; - для розв'язування нестандартних задач <i>застосовує</i> метод міркувань без виконання арифметичних дій, метод добору, метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка [4 MAO 3.2]

<p>Здобувач освіти: зіставляє одержаний результат із прогнозованим [4 МАО 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передбачає</i> приблизний результат розв'язування задачі; - <i>установлює</i> послідовність розв'язування задачі [4 МАО 3.3]; - <i>визначає</i> та <i>моделює</i> ідеальний кінцевий результат під час розв'язування винахідницьких задач [4 МАО 3.3]; - <i>планує</i> послідовність виконання дій у письмових та усних обчисленнях [4 МАО 3.3]</p>
<p>Здобувач освіти: перевіряє правильність розв'язування проблемної ситуації різними способами; виявляє та виправляє помилки [4 МАО 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>перевіряє</i> різні способи розв'язування задачі; <i>добирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>перевіряє</i> додавання відніманням, а віднімання — додаванням; множення — діленням, а ділення — множенням [4 МАО 3.4]; - <i>перевіряє</i> правильність виконання ділення з остачею [4 МАО 3.4]; - <i>обґрунтовує</i> результат порівняння чисел і величин; - <i>визначає</i> істинні та хибні рівності й нерівності [4 МАО 3.4]; - <i>складає</i> істинні рівності й нерівності за предметними множинами [4 МАО 3.4]; - <i>перевіряє</i> корінь рівняння; правильність розв'язку задачі різними способами (складанням і розв'язуванням обернених задач, розв'язуванням іншим способом, на основі відповідності одержаного результату прикидки) [4 МАО 3.4]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Задачі Розв'язування простих та складених задач, комбінаторних задач і задач із логічним навантаженням різними способами. Методи міркувань, добору, метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка. Перевірка правильності розв'язування задачі різними способами (складанням і розв'язуванням обернених задач, розв'язуванням іншим способом, на основі відповідності одержаного результату прикидки). Арифметичні дії, вирази, рівняння Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів за сталого іншого компонента. Перевірка правильності виконання дій додавання й віднімання, множення та ділення. Перевірка правильності розв'язування рівняння, знаходження розв'язків нерівності. Істинні та хибні нерівності/рівності</p>	
<p>4. Змістова лінія «Досліджую навколишній світ засобами математики»</p>	
<p>Здобувач освіти: визначає істотні, спільні та відмінні ознаки математичних об'єктів; порівнює, узагальнює і класифікує об'єкти за суттєвою ознакою [3–4 МАО 4.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>класифікує</i> числа на одноцифрові, двоцифрові, трицифрові, чотирицифрові, п'ятицифрові, шестицифрові [4 МАО 4.1]; - <i>порівнює</i> багатоцифрові числа; дробі з однаковими знаменниками; мішані числа; іменовані числа (величини) [4 МАО 4.1]; - <i>порівнює</i> предмети за площею способом накладання, «на око», вимірюванням [4 МАО 4.1]; - <i>виконує</i> аналітичні, синтетичні міркування в процесі розв'язування задачі [4 МАО 4.1];</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - класифікує кути (прямі, гострі, тупі, розгорнуті) [3 MAO 4.1]; - класифікує трикутники (за кутами: гострі, прямі та тупокутні; за сторонами: рівносторонні, рівнобедрені, різносторонні) [4 MAO 4.1]; - здійснює практичні дії для обчислення відстані між об'єктами, периметра та об'єму предмета [4 MAO 4.1]
<p>Здобувач освіти: установлює кількість об'єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та впорядковує їх [3–4 MAO 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - лічить за правилами лічби предмети в просторі (розташовані послідовно, хаотично, по колу) [3 MAO 4.2]; - пояснює сутність кількісної та порядкової лічби [3 MAO 4.2]; - установлює послідовність чисел у межах мільйона; порівнює числа в межах мільйона [4 MAO 4.2]; - розуміє десятків, сотню, тисячу як лічильну одиницю [4 MAO 4.2]; - називає числа в прямому і зворотному порядку в межах 10 000 [4 MAO 4.2]; - утворює багатоцифрові числа шляхом прилічування/відлічування по 1 до/від попереднього/наступного числа [3 MAO 4.2]
<p>Здобувач освіти: обчислює усно й письмово в різних життєвих ситуаціях [3–4 MAO 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виконує дії додавання й віднімання багатоцифрових чисел на основі нумерації [3 MAO 4.3]; - володіє навичкою табличного множення та ділення [3 MAO 4.3]; - володіє навичкою позатабличного множення та ділення чисел у межах мільйона [3 MAO 4.3]; - виконує ділення з остачею [3 MAO 4.3]; розуміє, що остача має бути меншою за дільник [3 MAO 4.3]; - володіє навичками усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах мільйона [4 MAO 4.3]; - застосовує алгоритм письмового множення двоцифрового й трицифрового числа на одноцифрове з розгорнутим поясненням; алгоритм письмового ділення на одноцифрове число з розгорнутим поясненням [4 MAO 4.3]; - володіє прийомами множення й ділення чисел на розрядні одиниці; на кругле число [3 MAO 4.3]; - застосовує прийоми раціональних обчислень [4 MAO 4.3]; - знаходить число, яке в кілька разів більше/менше за подане [3 MAO 3.3]; - застосовує в обчисленнях правило знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу під час розв'язування практично зорієнтованих завдань [3 MAO 3.2], [3 MAO 4.3]; - володіє обчислювальними навичками письмового множення та ділення багатоцифрового числа на одноцифрове [3 MAO 4.3]; на двоцифрове число [3 MAO 4.3]; на трицифрове число [3 MAO 4.3]; - виконує арифметичні дії з іменованими числами [3 MAO 4.3], [4 MAO 4.3]; - виконує множення круглих (розрядних) чисел на одноцифрове число на основі укрупнення розрядних одиниць або за допомогою

	<p>правила множення добутку на число [3 MAO 4.3], [4 MAO 4.3];</p> <ul style="list-style-type: none"> - виконує ділення круглих чисел на одноцифрове число на основі укрупнення розрядних одиниць або за допомогою правила ділення добутку на число [3 MAO 4.3], [4 MAO 4.3]; - застосовує правила додавання й віднімання дробів з однаковими знаменниками [4 MAO 4.3]
<p>Здобувач освіти: орієнтується на площині та в просторі, рухається за визначеним маршрутом; планує маршрути пересування [3–4 MAO 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - орієнтується на площині та в просторі (на аркуші паперу, на класній дошці, у класній кімнаті, на подвір'ї тощо) [3 ПЮ 2.1], [4 MAO 4.4]; - розміщує та переміщує предмети в заданих напрямках; рухається за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування [3 ПЮ 2.1], [4 MAO 4.4]; - установлює відношення між предметами, що розміщені на площині та в просторі [3 MAO 4.4], [4 MAO 4.4]
<p>Здобувач освіти: розпізнає знайомі геометричні фігури у фігурах складної форми [3–4 MAO 4.5]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняє геометричні фігури — пряму, криву, промінь, відрізок, круг, багатокутники; позначає й називає геометричні фігури буквами латинського алфавіту [3 MAO 4.5]; - називає елементи геометричних фігур на площині та в просторі [3 MAO 4.5]; - визначає криві та прямі лінії; паралельні та перпендикулярні прямі; види кутів: прямі, гострі, тупі та розгорнуті; рівні відрізки [3 MAO 4.5]; - розрізняє замкнену та незамкнену ламану лінію [3 MAO 4.5]; - знаходить ланки ламаної; визначає довжину ламаної [3 MAO 4.5]; - перелічує види багатокутників та їхні елементи [3 MAO 4.5]; - називає істотні ознаки прямокутника (квадрата) [3 MAO 4.5]; - пояснює, що квадрат — це прямокутник, у якого всі сторони рівні [3 MAO 4.5]; - пояснює, що коло — це замкнена крива; круг — це частина площини, обмежена колом; визначає за рисунком елементи кола, круга [3 MAO 4.5]; - розрізняє коло і круг за істотними ознаками [3 MAO 4.5]; - використовує властивості протилежних сторін прямокутника під час розв'язування практичних задач [4 MAO 2.3]; - розпізнає елементи прямокутного паралелепіпеда, куба — ребро, бічну грань, основу, вершину [3 MAO 4.5]
<p>Здобувач освіти: створює з геометричних фігур різні конструкції; будує площинні фігури за заданими розмірами [4 MAO 4.6]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - моделює геометричні фігури [4 MAO 4.6]; - конструює геометричну фігуру з інших фігур — трикутників, чотирикутників тощо [4 MAO 4.6]; - будує пряму, криву, промінь, відрізок, ламану, коло, прямокутник/квадрат [4 MAO 4.6]; - креслить кути за допомогою транспортира, прямі кути за

	<p>допомогою косинця [4 MAO 4.6];</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>проводить</i> за допомогою транспортира бісектрису кута [4 MAO 4.6]; - <i>будує</i> коло, круг за заданими значеннями радіуса, діаметра [4 MAO 4.6]
<p>Здобувач освіти: визначає спільну властивість об'єктів навколишнього світу та інтерпретує її як величину для вимірювання та порівняння [4 MAO 4.7]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), часу (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття) і співвідношення між ними [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]; - <i>перетворює</i> більші одиниці вимірювання величин на менші й навпаки; складені іменовані числа на прості та прості на складені [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]; - <i>вимірює</i> та <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]; - <i>виконує</i> додавання й віднімання іменованих чисел, множення й ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини, маси, на одноцифрове число [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]; - <i>знає</i> назви й позначення одиниць вимірювання швидкості $\left(\frac{км}{год}, \frac{км}{хв}, \frac{км}{с}, \frac{м}{год}, \frac{м}{хв}, \frac{м}{с}\right)$ [4 MAO 1.1], [4 MAO 4.7]; - <i>розуміє</i> швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу [4 MAO 4.7]; - <i>розуміє</i>, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.7]; - <i>застосовує</i> формули знаходження швидкості, часу, шляху під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 MAO 1.2]; - <i>розуміє</i> площу як властивість плоских фігур [4 MAO 4.7]; - <i>знає</i> одиниці вимірювання площі (мм², см², дм², м², км², а, га) та співвідношення між ними [4 MAO 4.7]; - <i>визначає</i> площу плоскої фігури за допомогою палетки [4 MAO 4.7]; - <i>користується</i> в життєвих ситуаціях формулою обчислення площі прямокутника (квадрата) [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.3]; - <i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.7]; - <i>розв'язує</i> практично зорієнтовані задачі на знаходження площі об'єкта прямокутної форми [4 MAO 1.2], [4 MAO 4.7]; - <i>має уявлення</i> про симетрію та симетричні фігури; <i>будує</i> симетричні фігури [4 MAO 4.7]; - <i>має уявлення</i> про шкалу, ціну ділення шкали, види шкал [4 ГІО 2.1], [4 MAO 4.7]; - <i>має уявлення</i> про координатну площину; <i>знаходить</i> координати точки [4 ГІО 2.1], [4 MAO 4.7];

	<ul style="list-style-type: none"> - розпізнає паралельні, перпендикулярні прямі [4 МАО 1.2]; - класифікує трикутники на прямокутні, гострокутні, тупокутні; різносторонні, рівнобедрені та рівносторонні [4 МАО 4.7]; - має уявлення про катет і гіпотенузу прямокутного трикутника [4 МАО 4.1], [4 МАО 4.7]; - обчислює суму кутів трикутника [4 МАО 1.2], [4 МАО 4.7]
<p>Здобувач освіти: використовує залежність між компонентами і результатом арифметичної дії для розв'язування проблемної ситуації; використовує буквену символіку для запису математичних тверджень [4 МАО 4.8]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - застосовує взаємозв'язок між діями додавання й віднімання під час віднімання з переходом через десяток [4 МАО 4.8]; - застосовує взаємозв'язок між діями множення й ділення під час перевірки дії ділення та множення [4 МАО 4.8]; - пояснює залежність результатів дій додавання й віднімання від зміни одного з компонентів; значення добутку від зміни одного з множників; значення частки від зміни діленого або дільника [4 МАО 4.8]

Пропонований зміст

Лічба предметів

Натуральні числа та нуль.

Нумерація чисел першого мільйона.

Величини

Величини. Арифметичні дії з величинами. Групи взаємопов'язаних величин, залежність між величинами.

Одиниці вимірювання довжини: міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр.

Одиниці вимірювання маси: грам, кілограм, центнер, тонна.

Одиниці вимірювання часу: секунда, хвилина, година, доба; проміжки часу: місяць, рік, століття.

Розв'язування задач на обчислення тривалості події, дати початку, закінчення події.

Одиниці вартості: гривня, копійка.

Швидкість об'єктів у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці вимірювання швидкості.

Площа. Порівняння об'єктів за площею. Одиниці вимірювання площі — квадратний міліметр, квадратний сантиметр, квадратний дециметр, квадратний метр, квадратний кілометр, ар (сотка), гектар.

Формула площі прямокутника. Задачі на знаходження площі прямокутника та обернені до них.

Об'єм. Одиниці вимірювання об'єму. Задачі на знаходження об'єму прямокутного паралелепіпеда (куба).

Просторові відношення. Геометричні фігури

Геометричні фігури на площині та в просторі.

Площина. Симетрія. Симетричні фігури. Побудова симетричних фігур.

Поняття «шкала», «ціна поділки», види шкал.

Координатна площина. Координати.

Діаграми. Типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні.
Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі, розгорнуті.
Вимірювання кутів за допомогою транспортира.
Прямий кут. Побудова прямого кута за допомогою косинця.
Побудова кутів за допомогою транспортира.
Прямі. Прямі, що перетинаються. Паралельні та перпендикулярні прямі.
Многокутники. Кути многокутників.
Прямокутник. Кути прямокутника. Властивості протилежних сторін і кутів прямокутника.
Діагональ прямокутника.
Трикутник. Сума кутів трикутника. Бісектриса кута.
Побудова бісектриси кута за допомогою транспортира та циркуля.
Прямокутний трикутник. Катети та гіпотенуза. Побудова прямокутного трикутника.
Площина й простір. Розміщення відрізків на площині й у просторі.
Геометричні тіла: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед (куб).
Елементи прямокутного паралелепіпеда: ребро, бічна грань, основа, вершина

Природнича освітня галузь

Реалізація компетентнісної моделі початкової освіти в Проєкті на засадах STEM-освіти як аксіологічного імперативу розвитку національних освітніх систем у світі вимагає суттєвого осучаснення змісту природничої освітньої галузі, удосконалення методів, форм і засобів навчання здобувачів освіти.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти **метою** природничої освітньої галузі в початковій школі Проєкту визнано формування компетентностей у галузі природничих наук, техніки й технологій, екологічної та інших ключових компетентностей на основі опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою; формування основ наукового світогляду й критичного мислення; становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки учнів у довкіллі завдяки усвідомленню ними принципів сталого розвитку.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змістом природничої освітньої галузі здобувач освіти:

- 1) відкриває світ природи, набуває досвіду її дослідження, шукає відповіді на запитання, спостерігає, експериментує й моделює, виявляє допитливість і отримує радість від пізнання природи;
- 2) опрацьовує та систематизує інформацію природничого змісту, що отримана з доступних джерел, і подає її в різних формах;
- 3) усвідомлює розмаїття природи, взаємозв'язки її об'єктів та явищ, пояснює роль природничих наук і техніки в житті людини, значення відповідальної діяльності в природі;
- 4) критично оцінює факти, поєднує новий досвід з набутим раніше і творчо його використовує для розв'язання проблем природничого характеру.

З метою реалізації цілей природничої освітньої галузі та досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Я — дослідник», «Я у світі», «Я — винахідник».

Змістові лінії «**Я — дослідник**» і «**Я — винахідник**» спрямовані на реалізацію одного з основних завдань *STEM-освіти* — формування в учнів дослідницької компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій як єдності концептуальної (розуміння природничо-наукових і математичних концепцій, операцій та відношень), стратегічної (здатність формулювати й розв'язувати наукові, технічні та технологічні проблеми), когнітивної (здатність логічно мислити, пояснювати, аргументувати, а також здатність до рефлексії), операційної (здатність охайно та гнучко виконувати операції), аксіологічної (здатність розглядати об'єкт як корисний одночасно зі спроможністю вірити у власну ефективність).

Робота з формування в учнів дослідницької та винахідницької компетентностей розпочинається з 1-го класу й спрямовується на забезпечення здатності здобувачів освіти формулювати запитання наукового характеру та інженерні завдання; створювати й використовувати моделі; планувати й проводити дослідження; аналізувати й інтерпретувати дані; використовувати математичний апарат; конструювати наукові пояснення та проєктувати інженерні рішення; будувати аргументи на основі фактів; отримувати, оцінювати й коректно інтерпретувати інформацію.

Визначаючи цілі, зміст, методи, форми й засоби змістової лінії «*Я у світі*», ми враховували те, що характерною особливістю STEM-освіти є фундаменталізація освіти, що виявляється в поглибленому вивченні учнями предметів природничо-математичного циклу, починаючи з 1-го класу, та формуванні в них знань про такі узагальнювальні (наскрізні) поняття, як закономірності, масштаб, пропорційність, величини, системи, моделі систем, матерія, енергія, структура і функції, стабільність і змінність тощо.

Змістові лінії реалізуються в повному обсязі через інтегрований навчальний предмет «Я пізнаю світ», у якому на природничу, технологічну, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську й історичну освітні галузі як взаємопов'язані складові цілісної картини світу відводиться в 1–4 класах 4 год/тижд. При цьому використовуються технології, що охарактеризовані на с. 6-9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я — дослідник»	
<p>Здобувач освіти: виявляє і формулює дослідницькі проблеми: обирає в найближчому оточенні те, що йому цікаво дослідити [2 ПРО 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про наукові методи дослідження природи; - <i>розповідає</i> про роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик), обмеженість можливостей органів чуття; - <i>розповідає</i> про вимірювальні прилади; - <i>відтворює</i> інформацію про наукове дослідження в природничій галузі, його етапи; - <i>обирає</i> та <i>пояснює</i> дії для спостережень; - <i>описує</i> результати спостережень за об'єктами природи; - <i>називає</i> факти стосовно об'єктів природи, які вимагають пояснення; - <i>формулює</i> пізнавальні запитання, що дозволяють пояснити накопичені факти; - <i>наводить</i> приклади проблем у довкіллі, що пов'язані з діяльністю людини <p>[2 ПРО 1.1]</p>

<p>Здобувач освіти: визначає мету дослідження та висуває гіпотезу; обирає та пояснює дії для спостережень і досліджень об'єктів довкілля; припускає можливі результати спостережень/дослідів [2 ПРО 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - здійснює пошук відповіді на поставлене запитання в наукових джерелах; - розповідає, що таке мета і гіпотеза дослідження; - визначає мету дослідження; - формулює гіпотезу дослідження; - прогнозує результати спостережень/дослідів [2 ПРО 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: планує дослідження; пропонує/обирає послідовність кроків у спостереженні/експерименті [2 ПРО 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - розповідає, що таке експеримент у природничій галузі; - пропонує/обирає послідовність кроків у спостереженні/експерименті [2 ПРО 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: спостерігає за обраними природними явищами та об'єктами; експериментує за допомогою органів чуття та найпростіших приладів; моделює [2 ПРО 1.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - розповідає, що таке моделювання; - створює найпростіші моделі явищ і процесів, що досліджуються; - проводить власні дослідження в природничій галузі відповідно до етапів наукового дослідження [2 ПРО 1.4]</p>
<p>Здобувач освіти: аналізує й обґрунтовує результати досліджень, формулює висновки; описує, що дізнався нового, спостерігаючи та експериментуючи [2 ПРО 1.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - аналізує й обґрунтовує результати досліджень, формулює висновки; - розповідає, що нового дізнався, здійснюючи дослідження [2 ПРО 1.5]</p>
<p>Здобувач освіти: здійснює самоаналіз дослідницької діяльності; описує та пояснює те, про що дізнався; радіючи пізнанню нового, розуміє, що помилки — невід'ємна частина пізнання [2 ПРО 1.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - здійснює самоаналіз дослідницької діяльності; - виявляє розуміння того, що помилки — невід'ємна частина пізнання [2 ПРО 1.6]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Наукове дослідження в природничій галузі</p> <p>Наукові методи дослідження природи (спостереження, дослід, вимірювання, експеримент). Роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик). Обмеженість можливостей органів чуття. Лупа, мікроскоп, бінокль, телескоп. Етапи наукового дослідження в природничій галузі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження й накопичення фактів. Формулювання запитань. 2. Пошук відповіді на запитання в наукових джерелах. Формулювання гіпотези. 3. Експеримент. 4. Формулювання висновків/власної наукової теорії або формулювання нової гіпотези. 	

Здійснюю власні дослідження

Матеріальні та нематеріальні об'єкти навколо мене. Речовини та фізичні тіла.

Якісні властивості речовин. Кількісні властивості речовин. Вимірювання власного зросту. Вимірювання об'єму. Одиниці вимірювання. Вимірювання об'єму твердих та рідких тіл. Мірний посуд та його виготовлення. Вимірювання маси. Одиниці вимірювання маси. Терези. Правила зважування. Із чого складаються речовини? Створення з пластиліну моделі будови атома. Скільки речовин існує у світі? Які бувають агрегатні стани речовини? Визначення властивостей води. Як охороняти воду? Що таке кругообіг води в природі? Розділення сумішей. Із чого складається повітря? Чому вітер дме? Що в центрі Землі? Чи виживе людство без корисних копалин? Що таке ґрунт? Як підвищити родючість ґрунту?

2. Змістова лінія «Я у світі»

Здобувач освіти:

знаходить інформацію та систематизує її:
знаходить інформацію на запропоновану тему [2 ПРО 2.1]

Здобувач освіти:

- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію щодо уявлення стародавніх людей про Землю, її форму та природу, а також про відображення їхніх поглядів у казках, міфах і легендах;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про Землю як планету Сонячної системи, небесні тіла, Сонце як найближчу до нас зірку, про обертання Землі навколо своєї осі, рух Землі навколо Сонця, Місяць, його фази, календар;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про розподіл суші та води на Землі, Світовий океан і його частини, материка (континенти), півострови й острови;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про адміністративно-територіальний устрій України та її столицю [2 ПРО 2.1]

Здобувач освіти:

перетворює інформацію з однієї форми в іншу:
зображує інформацію про довкілля у вигляді малюнка, таблиці [2 ПРО 2.2]

Здобувач освіти:

- *розмалює* на контурній карті суходіл та об'єкти гідросфери;
- *малює* в зошиті контури Атлантичного, Тихого, Індійського, Північного Льодовитого океанів, материків, *показує* їх на карті та *позначає* на контурній карті;
- *малює* в зошиті контури України, *позначає* на малюнку Чорне й Азовське моря, річки Дніпро, Дністер, Сіверський Донець, Карпати й Кримські гори, *показує* їх на глобусі й карті, *позначає* на контурній карті;
- *показує* на глобусі та карті й *позначає* на контурній карті Київ, область, у якій проживає, та обласний центр;
- *малює* в зошиті контури Європи, *позначає* на малюнку європейські країни (сусідів України; Німеччину, Францію тощо), *показує* їх на глобусі та карті й *позначає* на контурній карті;
- *подає* в таблиці інформацію про вивчені географічні об'єкти [2 ПРО 2.2]

<p>Здобувач освіти: виявляє взаємозв'язки в природі та зважає на них: виявляє та описує очевидні зв'язки в природі; пояснює, чому необхідно їх ураховувати в життєдіяльності людини [2 ПРО 3.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>наводить</i> докази кулястої форми Землі (фотографії з космосу, навколосвітні подорожі); - <i>розповідає</i> про значення Сонця для живої природи; - <i>обґрунтовує</i> зміну пір року, чергування дня і ночі; - <i>характеризує</i> ознаки пір року; сезонні зміни в природі, пояснює їх причини; - <i>розповідає</i> про природні явища та <i>обґрунтовує</i> причини їх повторюваності; - <i>установлює</i> найпростіші взаємозв'язки в неживій і живій природі, між організмами й навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини; - <i>наводить</i> приклади зв'язків між рослинами і тваринами, рослинами і неживою природою, тваринами і живою природою; - <i>називає</i> умови, необхідні для життя тварин [2 ПРО 3.1]
<p>Здобувач освіти: діє в довкіллі, розуміючи наслідки власної поведінки: дбає про чистоту довкілля, доглядає за рослинами і тваринами [2 ПРО 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> час, користуючись годинником зі стрілками; - <i>відтворює</i> одиниці вимірювання часу; - <i>визначає</i> дні та числа, користуючись календарем; - <i>наводить</i> приклади подій, тривалість яких вимірюється роками, місяцями, добами, хвилинами; - <i>демонструє</i> вміння користуватися календарем; - <i>доглядає</i> в живому куточку в класі за рослинами і тваринами [2 ПРО 3.2]
<p>Здобувач освіти: групує і класифікує об'єкти довкілля: знаходить спільні й відмінні ознаки об'єктів; групує об'єкти довкілля за однією або кількома ознаками [2 ПРО 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає</i> ознаки груп організмів; ознаки подібності людини до тварин, ознаки відмінності людини від тварин; - <i>порівнює</i> об'єкти (тіла) неживої та живої природи; - <i>пояснює</i> належність рослин, тварин, грибів і бактерій до організмів; - <i>розповідає</i> про суттєві ознаки тварин, <i>наводить</i> приклади; - <i>розповідає</i> про диких і свійських тварин, класи тварин (комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці), їх основні ознаки, <i>наводить</i> приклади; - <i>пояснює</i>, як тварини пристосовуються до різних умов життя; - <i>називає</i> умови, необхідні для нормального росту та розвитку рослин; - <i>розрізняє</i> органи квіткових рослин; - <i>наводить</i> приклади рослин, що занесені до Червоної книги України, найпоширеніших листяних і хвойних дерев, кущів, трав'янистих рослин своєї місцевості; - <i>порівнює</i> дерева, кущі, трав'янисті рослини;

	<p>- <i>розповідає</i> про значення рослин для природи та життя людини;</p> <p>- <i>розповідає</i> про гриби, їх суттєві ознаки, показує на світлинах та називає їстівні й отруйні гриби;</p> <p>- <i>розповідає</i> про бактерії, їх суттєві ознаки, наводить приклади корисних і шкідливих бактерій;</p> <p>- <i>розповідає</i> про віруси, їх суттєві ознаки, наводить приклади захворювань людини, що спричинені вірусами</p> <p>[2 ПРО 4.3]</p>
<p>Здобувач освіти: відповідально та ощадливо використовує природні ресурси; пояснює, чому потрібно берегти природні ресурси, і намагається це робити [2 ПРО 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <p>- <i>пояснює</i> необхідність охорони об'єктів неживої та живої природи;</p> <p>- <i>відтворює</i> правила поведінки в лісі, парку, поблизу водоймищ, у заповідниках рідного краю;</p> <p>- відповідально та ощадливо <i>використовує</i> природні ресурси;</p> <p>- <i>пояснює</i>, чому потрібно берегти природні ресурси</p> <p>[2 ПРО 3.4]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Мій дім — Земля</p> <p>Уявлення давніх людей про Землю та її природу. Казки, міфи, легенди. Уявлення давніх і сучасних людей про форму Землі. Земля — планета Сонячної системи. Небесні тіла (зірки, планети, супутники, комети, астероїди, метеорити, сузір'я, галактики). Сонце — найближча до нас зірка. Сонячна система. Обертання Землі навколо своєї осі. Рух Землі навколо Сонця. Зміна пір року. Місяць — природний супутник Землі. Фази Місяця. Календар. Одиниці вимірювання часу: рік, місяць, тиждень, доба, година, хвилина, секунда. Природні явища та причини їх повторюваності.</p> <p>Карта і глобус як моделі Землі. Розподіл суші та води на Землі. Світовий океан. Атлантичний, Тихий, Індійський і Північний Льодовитий океани. Моря, затоки, протоки. Материка (континенти), півострови та острови.</p> <p>Земля — єдина планета Сонячної системи, на якій існує життя. Жива та нежива природа. Суттєві ознаки живого. Взаємозв'язок живої та неживої природи. Різноманіття живої природи.</p> <p>Групи організмів. Тварини — частина живої природи. Суттєві ознаки тварин. Походження свійських тварин. Значення диких і свійських тварин у природі та житті людини. Класи тварин (земноводні, комахи, риби, птахи, плазуни, ссавці), їх основні ознаки. Пристосування тварин до різних умов життя.</p> <p>Людина і природа. Ознаки людини як живої істоти. Чим людина відрізняється від тварини. Біологічне, психічне та соціальне в людині.</p> <p>Рослини та їх суттєві ознаки. Різноманіття рослинного світу. Деревя, кущі, трав'янисті рослини. Дикорослі та культурні рослини. Кімнатні рослини. Умови, що необхідні для нормального росту та розвитку рослин (світло, тепло, вода, повітря, ґрунт). Квіткові рослини, їх будова.</p> <p>Гриби, їх суттєві ознаки. Їстівні та отруйні гриби.</p> <p>Бактерії, їх суттєві ознаки. Корисні та шкідливі бактерії.</p> <p>Віруси, їх суттєві ознаки.</p>	

Я — українець

Фізико-географічне положення України (розташована на заході Євразії, у центральній-східній частині Європи; вихід до Чорного й Азовського морів, через Чорне море — вихід до Атлантичного океану). Україна на фізичній карті світу. Рельєф України (Українські Карпати і Кримські гори). Річки України (Дніпро, Дністер, Сіверський Донець).

Адміністративно-територіальний устрій України. Київ — столиця України.

Україна — європейська держава. Сусіди України. Мандрівка політичною картою з України до країн Південної, Північної, Західної та Центральної Європи

3. Змістова лінія «Я — винахідник»

Здобувач освіти:

ідентифікує проблему шляхом співвіднесення нових фактів з попереднім досвідом; розрізняє проблеми в довкіллі, що пов'язані з діяльністю людини [2 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує* та *формулює* проблему винахідницької задачі;
- *наводить* приклади проблем у довкіллі, що пов'язані з діяльністю людини
[2 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

критично оцінює проблему: розуміє проблему, з якою стикнувся; розмірковує, що йому відомо про цю проблему, як її розв'язати [2 ПРО 4.2]

Здобувач освіти:

- *розповідає*, що таке суперечності, *наводить* приклади;
- *формулює* суперечності за схемою Г. Альтшулера; на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера *визначає* ідеальний кінцевий результат
[2 ПРО 4.2]

Здобувач освіти:

використовує наукові надбання для розв'язання проблем: наводить приклади використання винаходів людства в побуті [2 ПРО 3.3]

Здобувач освіти:

- *здійснює* пошук інформації, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату, у різних джерелах;
- *визначає* інформацію, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату;
- *визначає* евристичні методи, які б дозволили розв'язати винахідницьку задачу; обґрунтовує свій вибір;
- *розповідає*, що таке винахід та яке його значення в житті людини;
- *наводить* приклади використання винаходів у життєдіяльності людини
[2 ПРО 3.3]

Здобувач освіти:

генерує нові ідеї для розв'язання проблеми; пропонує різні способи використання об'єктів довкілля [2 ПРО 4.4]

Здобувач освіти:

- *формулює* гіпотези досягнення ідеального кінцевого результату;
- *відтворює* алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера;
- *застосовує* алгоритм розв'язання винахідницьких задач під час розв'язування задач природознавчого характеру;
- *виявляє* раціональні способи розв'язування винахідницьких задач;
- *пропонує* різні способи використання об'єктів довкілля в життєдіяльності людини
[2 ПРО 4.4]

Пропонований зміст

Поняття про винахідництво. Теорія розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера.

Методи розв'язання винахідницьких задач.

Алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера:

1. Аналіз винахідницької задачі, усвідомлення проблеми.
2. Формулювання суперечностей.
3. Визначення ідеального кінцевого результату.
4. Висування гіпотез подолання суперечностей.
5. Визначення оптимального розв'язання винахідницької задачі.

**Результати навчання і пропонований зміст
3–4-й класи**

Обов’язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я — дослідник»	
<p>Здобувач освіти: виявляє і формулює дослідницькі проблеми: обирає в довкіллі або із запропонованих запитань такі проблеми, які можна розв’язати дослідницьким способом [4 ПРО 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про наукові методи дослідження природи; - <i>розповідає</i> про роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик), обмеженість можливостей органів чуття; - <i>відтворює</i> інформацію про наукове дослідження в природничій галузі, його етапи; - <i>обирає</i> та <i>пояснює</i> дії для спостережень; - <i>описує</i> результати спостережень за об’єктами природи; - <i>називає</i> факти стосовно об’єктів природи, які вимагають пояснення; - <i>формулює</i> пізнавальні запитання, що дозволяють пояснити накопичені факти; - <i>наводить</i> приклади проблем у довкіллі, що пов’язані з діяльністю людини, використання джерел енергії та природних ресурсів [4 ПРО 1.1]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає мету дослідження та висуває гіпотезу; визначає мету спостережень/досліджень; прогнозує можливі результати спостережень/досліджень [4 ПРО 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>здійснює</i> пошук відповіді на поставлене запитання в наукових джерелах; - <i>розповідає</i>, що таке мета й гіпотеза дослідження; - <i>визначає</i> мету дослідження; - <i>формулює</i> гіпотезу дослідження; - <i>прогнозує</i> результати спостережень/досліджень [4 ПРО 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: планує дослідження; визначає послідовність кроків під час спостереження/експерименту; обирає необхідні умови дослідження [4 ПРО 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що таке експеримент у природничій галузі; - <i>пропонує/обирає</i> послідовність кроків у спостереженні/експерименті [4 ПРО 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об’єктами, проводить дослідження, створює навчальні моделі [4 ПРО 1.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що таке моделювання; - <i>створює</i> найпростіші моделі явищ і процесів, що досліджуються; - <i>проводить</i> власні дослідження в природничій галузі відповідно до етапів наукового дослідження [4 ПРО 1.4]</p>

<p>Здобувач освіти: аналізує й обґрунтовує результати досліджень, формулює висновки: установлює зв'язки між об'єктами та явищами природи; робить висновки із спостережень і досліджень разом з учителем або самостійно [4 ПРО 1.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>аналізує та обґрунтовує</i> результати досліджень, <i>формулює</i> висновки; - <i>розповідає</i>, що нового дізнався, здійснюючи дослідження [4 ПРО 1.5]</p>
<p>Здобувач освіти: здійснює самоаналіз дослідницької діяльності: визначає фактори успіху, аналізує помилки, які виникають під час дослідження, змінює умови чи послідовність дій під час дослідження [4 ПРО 1.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>здійснює</i> самоаналіз дослідницької діяльності; - <i>виявляє</i> розуміння того, що помилки — невід'ємна частина пізнання [4 ПРО 1.6]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p><i>Наукове дослідження в природничій галузі</i> Наукові методи дослідження природи (спостереження, дослід, вимірювання, експеримент). Роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик). Обмеженість можливостей органів чуття. Лупа, мікроскоп, бінокль, телескоп. Етапи наукового дослідження в природничій галузі: 1. Спостереження й накопичення фактів. Формулювання запитань. 2. Пошук відповіді на запитання в наукових джерелах. Формулювання гіпотези. 3. Експеримент. 4. Формулювання висновків/власної наукової теорії або формулювання нової гіпотези.</p> <p><i>Здійснюю власні дослідження</i> Визначення сторін горизонту за компасом у приміщеннях класу, школи, удома, на подвір'ї. Робота з атласами, настінними та контурними картами. Спостереження за Місяцем. Моделювання руху Місяця та Землі. Надання першої допомоги при різних ушкодженнях шкіри, переломах, у разі різних ушкоджень кровоносних судин. Перевірка власної постави. Визначення залежності розмірів зіниці ока від яскравості освітлення. Дослідження частоти пульсу, будови шкіри за допомогою лупи. Спостереження за погодою, щоб одягатися відповідно. Охорона природи та збереження тепла й електроенергії в побуті. Нагрівання й охолодження тіл. Дослідження властивостей ґрунту та життя в ґрунті. Властивості повітря та його склад. Спостереження за діючою моделлю вітряка. Поняття про використання енергії вітру людиною. Прогноз погоди та його значення. Передбачення погоди за народними прикметами. Метеорологічні прилади (термометр, опадомір, флюгер, барометр). Моделювання життєвих ситуацій, вибір припустимих форм поведінки, що не шкодять природі: Як охороняти воду? Із чого складається повітря? Чи виживе людство без корисних копалин? Що таке ґрунт? Як підвищити родючість ґрунту?</p>	

2. Змістова лінія «Я у світі»

<p>Здобувач освіти: знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про довкілля; використовує технічні прилади й пристрої для пошуку інформації [4 ПРО 2.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію щодо уявлення стародавніх людей про зірки, Сонце й Місяць, про Землю, її форму та природу, а також про відображення їхніх поглядів у казках, міфах і легендах; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про Землю як планету Сонячної системи, небесні тіла, Сонце як найближчу до нас зірку, про обертання Землі навколо своєї осі, рух Землі навколо Сонця, Місяць, його фази, календар; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про розподіл суші та води на Землі, Світовий океан і його частини, материка (континенти), півострови й острови; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про адміністративно-територіальний устрій України та її столицю; про природні багатства, історичні пам'ятки, культуру й традиції рідного краю [4 ПРО 2.1]</p>
<p>Здобувач освіти: перетворює інформацію з однієї форми в іншу: представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо [4 ПРО 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розмальовує</i> на контурній карті суходіл та об'єкти гідросфери; - <i>малює</i> в зошиті контури Атлантичного, Тихого, Індійського, Північного Льодовитого океанів, материків, <i>показує</i> їх на карті та <i>позначає</i> на контурній карті; <i>визначає</i> температуру поверхневих вод, припливи, течії, підземні води; - <i>малює</i> в зошиті контури України, <i>позначає</i> на малюнку Чорне й Азовське моря, річки Дніпро, Дністер, Сіверський Донець, Карпати та Кримські гори, <i>показує</i> їх на глобусі й карті, <i>позначає</i> на контурній карті; - <i>показує</i> на глобусі й карті та <i>позначає</i> на контурній карті Київ, область, у якій проживає, та обласний центр; - <i>показує</i> на карті родовища мінерально-сировинних ресурсів України; <i>визначає</i> родючість ґрунтів, природоохоронні території України; - <i>малює</i> в зошиті контури Європи, <i>позначає</i> на малюнку європейські країни (сусідів України; Німеччину, Францію тощо), <i>показує</i> їх на глобусі й карті та <i>позначає</i> на контурній карті; <i>визначає</i> густоту населення світу, раси; - <i>показує</i> на карті та <i>позначає</i> на контурній карті географічні об'єкти світу; гірські системи, височини, низовини, рівнини; межі природних зон світу; <i>визначає</i> екологічні проблеми світу, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; - <i>подає</i> інформацію про вивчені географічні об'єкти в таблиці [4 ПРО 2.2]</p>

<p>Здобувач освіти: виявляє взаємозв'язки в природі та діє в довкіллі з урахуванням взаємозв'язків між об'єктами живої і неживої природи [4 ПРО 3.1]</p>	<p>Здобувач освіти: – <i>пояснює</i> значення Сонця для життя на Землі; зміну дня і ночі обертанням Землі навколо осі; зміну пір року; зміна висоти Сонця над горизонтом протягом року; – <i>має уявлення</i> про розміри, стан Сонця, температуру його поверхні, відстань від Сонця до Землі; про горизонт та лінію горизонту; – <i>характеризує</i> Сонце як одну із зірок у Всесвіті; напрямок обертання Землі (із заходу на схід); форму та рух Місяця; – <i>установлює</i> закономірності між умовами на планетах та їхньою відстанню до Сонця; - <i>наводить</i> докази кулястої форми Землі (фотографії з космосу, навколосвітні подорожі); - <i>розповідає</i> про значення Сонця для живої природи; - <i>обґрунтовує</i> зміну пір року, чергування дня і ночі; - <i>характеризує</i> ознаки пір року; сезонні зміни в природі, пояснює їх причини; - <i>установлює</i> найпростіші взаємозв'язки в неживій і живій природі, між організмами й навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини; - <i>наводить</i> приклади зв'язків між рослинами й тваринами, рослинами й неживою природою, тваринами й живою природою; - <i>називає</i> умови, що потрібні для життя рослин і тварин [4 ПРО 3.1]</p>
<p>Здобувач освіти: діє в довкіллі, розуміючи наслідки власної поведінки: установлює зв'язки між діяльністю людини й станом довкілля; складає правила поведінки в довкіллі й дотримується їх [4 ПРО 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти: – <i>має уявлення</i> про цінність природи для життя людей, залежність життя людей від стану довкілля, про охорону об'єктів живої і неживої природи; – <i>розуміє</i> значення заповідних територій; – <i>бере участь</i> у природоохоронній діяльності; – <i>дотримується</i> народних традицій у ставленні людини до природи; – <i>доглядає</i> в живому куточку в класі за рослинами і тваринами [4 ПРО 3.2]</p>
<p>Здобувач освіти: групує і класифікує об'єкти довкілля за кількома ознаками та властивостями [4 ПРО 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>називає</i> ознаки організмів; ознаки подібності людини й тварин, ознаки відмінності людини від тварин; - <i>порівнює</i> об'єкти (тіла) живої і неживої природи; - <i>розповідає</i> про організм людини; <i>пояснює</i> значення гігієни в житті людини, збереження здоров'я; - <i>пояснює</i> належність рослин, тварин, грибів і бактерій до організмів; - <i>розповідає</i> про суттєві ознаки тварин і рослин, <i>наводить</i> приклади; - <i>розповідає</i> про диких і свійських тварин, класи тварин</p>

	<p>(комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці), їх основні ознаки, <i>наводить</i> приклади;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i>, як тварини пристосовуються до різних умов життя; - <i>називає</i> умови, необхідні для нормального росту та розвитку рослин, і <i>розрізняє</i> органи квіткових рослин; - <i>наводить</i> приклади рослин і тварин, що занесені до Червоної книги України, найпоширеніших рослин і тварин своєї місцевості; - <i>порівнює</i> дерева, кущі, трав'янисті рослини; - <i>розповідає</i> про значення рослин для природи та життя людини; - <i>розповідає</i> про гриби, їх суттєві ознаки, показує на світлинах і називає їстівні та отруйні гриби; - <i>розповідає</i> про бактерії, їх суттєві ознаки, наводить приклади корисних і шкідливих бактерій; - <i>розповідає</i> про віруси, їх суттєві ознаки, наводить приклади захворювань людини, що спричинені вірусами <p>[4 ПРО 4.3]</p>
<p>Здобувач освіти: відповідально та ощадливо використовує природні ресурси; визначає приблизні витрати природних ресурсів, що використовуються в родині, шляхи зменшення їх використання [4 ПРО 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> необхідність охорони об'єктів неживої та живої природи; - <i>відтворює</i> правила поведінки в лісі, парку, поблизу водоймищ, у заповідниках рідного краю; - відповідально та ощадливо <i>використовує</i> природні ресурси; - <i>пояснює</i>, чому слід берегти природні ресурси <p>[4 ПРО 3.4]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Мій дім — Земля</p> <p><i>Астрономія — наука про небесні тіла.</i> Земля — планета Сонячної системи. Небесні тіла. Сонце — найближча до нас зірка. Сонячна система. Обертання Землі навколо своєї осі. Рух Землі навколо Сонця. Зміна пір року. Місяць — природний супутник Землі. Фази Місяця. <i>Календар. Матерія. Речовина й поле.</i> Магнітне поле.</p> <p><i>Географічне положення об'єктів та орієнтування на місцевості. Рельєф.</i> Гори. Зміна природних умов з висотою. Рослинний і тваринний світ гір. Найвідоміші у світі гори. Рівнини світу.</p> <p><i>Поняття про гірські породи й мінерали, їхнє утворення та різноманітність.</i> Способи їх видобування, корисні копалини та їх види. Значення корисних копалин для життя людини. Охорона корисних копалин.</p> <p><i>Різнманітність ґрунтів.</i> Склад ґрунту. Взаємодія живого і неживого в ґрунті. Значення ґрунту в природі та для життя людей.</p> <p><i>Склад повітря, його властивості.</i> Атмосфера. Охорона атмосфери. Рух повітря, виникнення вітрів. Використання енергії вітру людиною. Охорона повітря від забруднення.</p> <p><i>Погода.</i> Прогноз погоди та його значення. Демонстрація метеорологічних приладів (термометр, опадомір, флюгер, барометр). Календар погоди.</p>	

Клімат. Екваторіальний, тропічний, помірний, арктичний та антарктичний кліматичні пояси. Пустелі. Типи пустель, їхній рослинний і тваринний світ. Природні зони Середземномор'я, рослинність. Природа субтропіків на різних материках. Географічне положення і клімат степу, лісостепу, лісової зони, їхній рослинний і тваринний світ. Тундра, полярні пустелі. Арктика. Органічний світ Антарктиди.

Земля — планета людей. Чисельність і розміщення людей на Землі. Раси й народи. *Материки та океани на Землі.* Євразія — найбільший материк. Африка — найжаркіший материк Землі. Північна Америка. Південна Америка. Австралія — найсухіший материк. Антарктида — найхолодніший материк.

Біологія — наука про живу природу. Клітина та її будова. Одно- й багатоклітинні організми. *Рослини.* Будова квіткових рослин. Розмноження насінням, розмноження іншими органами. Водорості. Мохи. Хвоці, папороті. Хвойні рослини. Культурні рослини. Декоративні рослини. Лікарські рослини. Сезонні зміни в житті рослин. Охорона рослин.

Тварини. Живлення тварин. Розмноження. Сезонні зміни. Охорона тварин.

Гриби. Віруси. Дроб'янки.

Організм людини. Основні системи органів тіла людини та їхнє значення в житті людини. Шкіра. Будова шкіри та її значення для організму людини. Правила гігієни. Рух людини. Кістки. Основні частини скелета, їхнє призначення. Перша допомога при переломах. М'язи. Їхнє призначення. Травлення. Харчування і склад їжі. Органи травлення. Попередження захворювань органів травлення. Органи дихання. Попередження захворювань органів дихання. Кров, її значення для організму. Органи кровообігу. Бережне ставлення до серця та його тренування. Перша допомога при кровотечах. Мозок — орган управління. Нервова система. Що шкодить нервовій системі та як її берегти. Органи чуття. Око — орган зору. Вуха — орган слуху. Ніс — орган нюху. Язик — орган смаку. Шкіра — орган дотику. Гігієна органів чуття; попередження їх захворювань.

Я — українець

Фізико-географічне положення України (розташована на заході Євразії, у центральній-східній частині Європи; вихід до Чорного й Азовського морів, через Чорне море — вихід до Атлантичного океану). Україна на фізичній карті світу. Рельєф України (Карпати й Кримські гори, рівнини, степи, ліси). Ґрунти України. Річки України (Дніпро, Дністер, Сіверський Донець). Червона книга України та її природні багатства. Адміністративно-територіальний устрій України. Київ — столиця України.

Україна — європейська держава. Сусіди України. Мандрівка політичною картою з України до країн Південної, Північної, Західної та Центральної Європи

3. Змістова лінія «Я — винахідник»

Здобувач освіти:

ідентифікує проблему шляхом зіставлення нових фактів з попереднім досвідом; пояснює важливість того, що вивчає, для власного життя, розрізняє в ньому головне і другорядне [4 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує та формулює* проблему винахідницької задачі;
- *наводить* приклади проблем у довкіллі, що пов'язані з діяльністю людини
[4 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

критично оцінює проблему:

Здобувач освіти:

- *розповідає*, що таке суперечності, *наводить* приклади;

<p>розуміє проблему, з якою стикнувся; визначає відоме й невідоме в проблемі, висловлює докази правильності суджень [4 ПРО 4.2]</p>	<p>- <i>формулює</i> суперечності за схемою Г. Альтшулера; на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера <i>визначає</i> ідеальний кінцевий результат; - <i>розв'язує</i> логічні задачі за принципом Діріхле [4 ПРО 4.2]</p>
<p>Здобувач освіти: використовує наукові надбання для розв'язання проблем: пояснює значущість винаходів у повсякденному житті, збереженні навколишнього світу [4 ПРО 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>здійснює</i> пошук інформації, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату, у різних джерелах; - <i>визначає</i> інформацію, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату; - <i>визначає</i> евристичні методи, які б дозволили розв'язати винахідницьку задачу; обґрунтовує свій вибір; - <i>розповідає</i>, що таке винахід та яке його значення в житті людини; - <i>наводить</i> приклади використання винаходів у житті людини [4 ПРО 3.3]</p>
<p>Здобувач освіти: генерує нові ідеї для розв'язання проблеми; пропонує власний спосіб розв'язання обраної або запропонованої проблеми [4 ПРО 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>формулює</i> гіпотези досягнення ідеального кінцевого результату; - <i>відтворює</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера; - <i>застосовує</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач під час розв'язування задач природознавчого характеру; - <i>виявляє</i> раціональні способи розв'язування винахідницьких задач; - <i>застосовує</i> метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка; - <i>застосовує</i> принцип Діріхле під час розв'язання логічних задач; - <i>розв'язує</i> задачі з теорії імовірності та задачі на відповідність; - <i>пропонує</i> різні способи використання об'єктів довкілля в життєдіяльності людини [4 ПРО 4.4]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Поняття про винахідництво. Теорія розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера. Методи розв'язання винахідницьких задач. <i>Алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз винахідницької задачі, усвідомлення проблеми. 2. Формулювання суперечностей. 3. Визначення ідеального кінцевого результату. 4. Висування гіпотез подолання суперечностей. 5. Визначення оптимального розв'язання винахідницької задачі <p>Принцип Діріхле. Задачі на відповідність. Загальні прийоми розв'язування задач з теорії імовірності</p>	

**Мовно-літературна (іншомовна освіта), технологічна, інформатична,
соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична,
мистецька, фізкультурна освітні галузі**

Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст мовно-літературної (іншомовна освіта), технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької й фізкультурної освітніх галузей у Проєкті реалізується на основі Типових освітніх програм для 1–2-х і 3–4-х класів, розроблених під керівництвом Олександри Яківни Савченко.

ВІДОМОСТІ ПРО РОЗРОБНИКІВ
«ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»
ЦИКЛ I, АДАПТАЦІЙНО-ІГРОВИЙ (1–2 КЛАСИ)
ЦИКЛ II, ОСНОВНИЙ (3–4 КЛАСИ)

1. Гавриш Ірина Володимирівна — науковий керівник Проєкту, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди; тел.: 063 33 33 038; e-mail: irina.gavrysh@gmail.com
2. Єресько Олег Вікторович — заступник наукового керівника Проєкту з питань нормативно-правового забезпечення його реалізації в освітньому просторі України, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України; тел.: 066 290 80 84, e-mail: o.ieresko@gmail.com
3. Щербаков Олександр Федорович — заступник наукового керівника Проєкту з питань організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, що працюють за Проєктом, відмінник освіти України, директор Харківської гімназії №169; тел.: 067 707 17 64; e-mail: oleksandrsherbakov@ukr.net
4. Доценко Світлана Олексіївна — керівник творчої групи авторів з розробки та експериментальної апробації навчально-методичних комплектів із дисциплін математичної освітньої галузі для 1-10 класів, що працюють за Проєктом, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних технологій Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди; тел.: 050 087 49 05; e-mail: dozenkosveta@gmail.com
5. Семихат Наталія Вікторівна — керівник творчої групи авторів з розробки та експериментальної апробації навчально-методичних комплектів із дисциплін мовно-літературної освітньої галузі для 1-10 класів, що працюють за Проєктом, учитель української мови та літератури, історії; тел.: 067 76 08 507; e-mail: nataliya.7xat@gmail.com
6. Калиновська Галина Олександрівна — керівник творчої групи авторів з розробки та експериментальної апробації навчально-методичних комплектів із дисциплін природничої освітньої галузі для 1-10 класів, що працюють за Проєктом, учитель біології та хімії Харківської гімназії № 169; тел.: 095 505 30 22; e-mail: kalinovskaya_g@ukr.net